

AGH

AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA IM. STANISŁAWA STASZICA W KRAKOWIE

WYDZIAŁ INFORMATYKI, ELEKTRONIKI I TELEKOMUNIKACJI

KATEDRA INFORMATYKI

Praca dyplomowa magisterska

*Skuteczność algorytmu roju cząstek w wybranych problemach
optymalizacji ciągłej*

*Effectiveness of particle swarm algorithm in selected continuous
optimization problems*

Autor:

Mateusz Gruszka

Kierunek studiów:

Informatyka

Opiekun pracy:

dr hab. inż. Marek Kisiel-Dorohinicki

Kraków, 2015

Oświadczam, świadomy(-a) odpowiedzialności karnej za poświadczenie nieprawdy, że niniejszą pracę dyplomową wykonałem(-am) osobiście i samodzielnie i nie korzystałem(-am) ze źródeł innych niż wymienione w pracy.

Serdecznie dziękuję promotorowi oraz opiekunowi za wsparcie oraz pomoc na każdym etapie powstawania pracy.

Spis treści

1. Wprowadzenie	7
1.1. Cele pracy	7
1.2. Zakres pracy	8
1.3. Zawartość pracy	8
2. Wieloagentowa platforma uruchomieniowa	9
2.1. Platforma pyAgE	9
2.2. Rozwinięcie platformy pyAgE	10
3. Algorytmy rojowe	11
3.1. Przegląd wiedzy	11
3.2. Algorytm roju cząstek	12
3.2.1. Opis algorytmu	12
3.2.2. Przemieszczenie	13
3.2.3. Zasada działania algorytmu	14
3.3. Modyfikacje algorytmu roju cząstek	15
3.3.1. Rozszerzenie wiedzy cząstek	15
3.3.2. Dodanie losowej składowej	15
3.3.3. Nadawanie wag parametrom	15
3.3.4. Zmiana prędkości ruchu	15
4. Algorytmy ewolucyjne	16
4.1. Przegląd wiedzy	16
4.2. Algorytm EMAS	17
4.2.1. Agent	18
4.2.2. Interakcje agentów	18
4.2.3. Sąsiedztwo agentów	19
4.2.4. Wyspy obliczeniowe	19
5. Ewaluacja	21
5.1. Sposób porównywania wyników	21

5.2.	Funkcja Rastrigina.....	22
5.3.	Badanie różnorodności populacji	23
5.3.1.	Różnorodność MSD	23
5.3.2.	Różnorodność MOI.....	23
6.	Algorytm roju cząstek na platformie PyAGE	24
6.1.	Zmiana prędkości w czasie.....	24
6.2.	Dodanie losowego parametru	26
6.3.	Dodanie wag dla parametrów	28
6.4.	Podsumowanie.....	30
7.	Porównanie algorytmów ewolucyjnego i roju cząstek.....	34
7.1.	Modyfikacje algorytmu PSO z wykorzystaniem platformy PyAgE.....	34
7.1.1.	Połączenie algorytmów EMAS i PSO	34
7.1.2.	Wykorzystanie sąsiedztwa agentów w środowisku.....	34
7.2.	Jedna wyspa obliczeniowa.....	35
7.3.	Trzy wyspy obliczeniowe	37
7.4.	Sześć wysp obliczeniowych	40
7.5.	Dziewięć wysp obliczeniowych	42
7.6.	Dwanaście wysp obliczeniowych.....	45
7.7.	Podsumowanie.....	47
8.	Podsumowanie	49
8.1.	Zalety wykorzystania algorytmu roju cząstek	49
8.2.	Możliwy rozwój.....	50

Spis rysunków

3.1	Wizualizacja ruchu cząstki PSO	13
3.2	Diagram blokowy algorytmu PSO	14
4.1	Diagram blokowy klasycznego algorytmu genetycznego	17
4.2	Akcje agentów w algorytmie EMAS	19
5.1	Funkcja Rastrigina dwóch zmiennych [24]	22

6.1	Porównanie dopasowania przy spowolnieniu cząsteczek	25
6.2	Porównanie różnorodności MSD przy spowolnieniu cząsteczek	25
6.3	Porównanie różnorodności MOI przy spowolnieniu cząsteczek	26
6.4	Porównanie dopasowania przy dodaniu losowego wektora	27
6.5	Porównanie różnorodności MSD przy dodaniu losowego wektora	27
6.6	Porównanie różnorodności MOI przy dodaniu losowego wektora	28
6.7	Porównanie dopasowania przy dodaniu wag parametrom	29
6.8	Porównanie różnorodności MSD przy dodaniu wag parametrom	29
6.9	Porównanie różnorodności MOI przy dodaniu wag parametrom	30
6.10	Porównanie dopasowania najlepszych konfiguracji	31
6.11	Porównanie różnorodności MSD najlepszych konfiguracji	32
6.12	Porównanie różnorodności MOI najlepszych konfiguracji	32
6.13	Porównanie czasu wykonania dla każdej konfiguracji	33
7.1	Porównanie dopasowania przy jednej wyspie	35
7.2	Porównanie różnorodności MSD przy jednej wyspie	36
7.3	Porównanie różnorodności MOI przy jednej wyspie	36
7.4	Porównanie liczebności przy jednej wyspie	37
7.5	Porównanie dopasowania przy trzech wyspach	38
7.6	Porównanie różnorodności MSD przy trzech wyspach	38
7.7	Porównanie różnorodności MOI przy trzech wyspach	39
7.8	Porównanie liczebności przy trzech wyspach	39
7.9	Porównanie dopasowania przy sześciu wyspach	40
7.10	Porównanie różnorodności MSD przy sześciu wyspach	41
7.11	Porównanie różnorodności MOI przy sześciu wyspach	41
7.12	Porównanie liczebności przy sześciu wyspach	42
7.13	Porównanie dopasowania przy dziewięciu wyspach	43
7.14	Porównanie różnorodności MSD przy dziewięciu wyspach	43
7.15	Porównanie różnorodności MOI przy dziewięciu wyspach	44
7.16	Porównanie liczebności przy dziewięciu wyspach	44
7.17	Porównanie dopasowania przy dwunastu wyspach	45
7.18	Porównanie różnorodności MSD przy dwunastu wyspach	46
7.19	Porównanie różnorodności MOI przy dwunastu wyspach	46
7.20	Porównanie liczebności przy dwunastu wyspach	47
7.21	Porównanie czasu obliczeń	48

1. Wprowadzenie

Tematem niniejszej pracy jest sprawdzenie skuteczności algorytmu roju cząstek w wybranych problemach optymalizacji ciągłej. Skuteczność rozwiązania została oceniona względem dostarczonej platformy wraz z istniejącym rozwiązaniem.

Algorytm roju cząstek jest heurystyką, która doskonali rozwiązanie danego problemu, poprzez iteracyjne modyfikowanie parametrów. Dokładny opis działania algorytmów rojowych został opisany w rozdziale 3.

Heurystyką nazywamy taką metodę znajdowania rozwiązań, która nie daje gwarancji znalezienia optymalnego rozwiązania. Metody takie używane są w przypadkach, gdy pełny algorytm jest nieznany lub jest zbyt kosztowny w wykonaniu.

Wykorzystywane w niniejszej pracy w celu porównania skuteczności algorytmy ewolucyjne, również należą do heurystyk. Ich metoda działania została opisana w rozdziale 4.

Optymalizacja jest to wyznaczenie spośród dopuszczalnych rozwiązań danego problemu rozwiązania najlepszego za względu na przyjęte kryterium (wskaźnik) jakości (np. koszt, zysk, niezawodność). Optymalizacja ciągła jest takim rodzajem optymalizacji, w którym wszystkie zmienne funkcji celu są ciągłe, czyli należą do nieprzerwanego zbioru liczb.

1.1. Cele pracy

Celem pracy jest realizacja implementacji algorytmu roju cząstek, oraz badanie ich skuteczności. W implementacji zostanie wykorzystane istniejące środowisko agentowe (pyAgE). Wspiera ono budowę rozproszonych modeli obliczeniowych oraz zostało napisane w języku Python.

Dzięki zastosowaniu środowiska agentowego zostanie sprawdzona użyteczność algorytmów rojowych przy przyjęciu każdego osobnika jako osobnego agenta.

Skuteczność zaimplementowanych rozwiązań będzie sprawdzana w wybranych problemach benchmarkowych. Warianty konfiguracji jak i dobrane parametry zostaną dobrane eksperymentalnie.

Finalnym celem jest porównanie otrzymanych rozwiązań z już istniejącym na platformie algorytmem ewolucyjnym - EMAS.

1.2. Zakres pracy

W czasie realizacji pracy, została rozszerzona platforma pyAgE o możliwość dokonywania obliczeń za pomocą algorytmu roju cząstek. Zostały zaimplementowane zarówno elementy składowe algorytmu jak i przetestowane konfiguracje pozwalające na badanie skuteczności algorytmu.

Porównanie odbywało się pomiędzy dostarczonym wraz z platformą pyAgE algorytmem genetycznym EMAS, a różnymi konfiguracjami algorytmu roju cząstek.

Algorytm roju cząstek został przystosowany aby sprawdzić jego skuteczność w kilku wersjach:

- Podstawowa wersja, zawierająca możliwość sterowania:
  - Prędkością
  - Wagami składowych
- Rozszerzoną o kroki algorytmu ewolucyjnego wykonywane razem z rojowymi
- Rozszerzoną o informację o sąsiadach, dostarczaną przez platformę pyAgE
- Rozszerzoną o wyspy obliczeniowe

1.3. Zawartość pracy

Rozdział 2 zawiera informacje o platformie pyAgE i jej komponentach. Znajdują się tam również informacje o funkcjach benchmarkowych, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji stosowanej do porównania w niniejszej pracy.

Następną częścią pracy (rozdziały 3 i 4) jest przybliżenie mechanizmów działania zarówno algorytmów rojowych jak i ewolucyjnych, szczególnie tych, które zostały zastosowane w implementacji. W rozdziale 3.3 zostały opisane częste modyfikacje algorytmu roju cząstek.

W rozdziale 6 znajdują się informacje o zaimplementowanych rozwiązaniach oraz wyniki badań prowadzące do uzyskania najlepszych parametrów algorytmu roju cząstek.

Pod koniec pracy znajdują się porównania algorytmów rojowego i ewolucyjnego oraz analiza skuteczności algorytmu rojowego pod kątem postawionego problemu.

2. Wieloagentowa platforma uruchomieniowa

Platformą na której zostały uruchomione porównywane algorytmy był napisany w języku Python pyAgE. Jest to środowisko wieloagentowe, bazujące na implementacji pod nazwą AgE (ang. Agent-based Evolution), którego bardziej szczegółowy opis został przedstawiony w rozdziale 2.1

W roku 1997 została zaproponowana definicja agenta, która definiuje go jako system, który usytuowany jest w pewnym środowisku, i którego jednocześnie jest częścią; agent obserwuje (odbiera, odczuwa) to środowisko oraz działa w nim, w czasie, według własnego planu, wpływając na to, co będzie mógł zaobserwować w przyszłości"[21]. Definicja powstała na skutek wnikliwej różnych podejść agentowości.

Zgodnie z powyższą definicją, za najistotniejsze cechy agenta należy uznać [20]:

- usytuowanie - agent jest częścią środowiska w którym się znajduje
- autonomia - agent ma pełną kontrolę nad swoim stanem wewnętrznym oraz akcjami
- reaktywność - agent postrzega środowisko i zmiany zachodzące w nim i reaguje na nie
- zdolności socjalne - agent współdziała z innymi agentami

System agentowy to system komputerowy, którego główną abstrakcją jest pojęcie agenta [22]. System składający się z wielu współdziałających agentów nazywany jest systemem wieloagentowym. Interakcje między agentami, mogące przyjąć formę kooperacji, koordynacji bądź negocjacji są najistotniejszą cechą charakterystyczną tej klasy systemów i stanowią o ich sile.

2.1. Platforma pyAgE

Na podstawie założeń i wymagań przedstawionych powyżej powstała implementacja AgE, jej rozbudowana wersja, zaimplementowana w języku Python nosi nazwę pyAgE [23].

Najważniejszą częścią implementacji systemu jest samo obliczenie. Podstawowe elementy jego implementacji stanowią bazę dla realizacji różnej klasy systemów, a dzięki odpowiedniej konfiguracji mogą zostać uruchomione w środowisku węzła jako usługa obliczeniowa.

Jak zostało wspomniane wcześniej, podstawową jednostką jest agent, gdzie każdy agent jest unikalny w skali całego systemu. W środowisku można wyróżnić również agregaty, które mogą 'posiadać'

agentów, którzy współdziałając ze sobą tworzą system agentowy. Agregaty zarządzają działaniem podległych im agentów między innymi pośredniczą w komunikacji między nimi, nadzorują cykl ich życia czy wykonywanie akcji.

W środowisku dostępne są następujące funkcjonalności:

- zlecenie przez agenta wykonania pewnej akcji
- zapytanie przez agenta o własności innych agentów
- dodanie nowego agenta
- migrację agenta
- śmierć agenta

Ponieważ platforma została stworzona z myślą o algorytmach genetycznych a w szczególności algorytmie EMAS więc dostarcza mechanizmu wysp obliczeniowych, które są jedną ze składowych części algorytmu EMAS, szerzej opisanego w rozdziale 4.2. To właśnie pomiędzy tymi wyspami możliwa jest migracja poszczególnych agentów.

2.2. Rozwinięcie platformy pyAgE

Jednym z celów pracy było rozszerzenie istniejącej platformy o możliwość wykonywania obliczeń za pomocą algorytmów rojowych. W tym celu wykonany został szereg modyfikacji dostosowywujących ją do nowej klasy algorytmów.

W analizowanym podejściu każda cząsteczka jest zastępowana przez pojedynczego agenta. Wymagało to rozszerzenia wiedzy agenta o wymagane informacje wymagane przez algorytmy rojowe, takie jak najlepsza pozycja w stadzie czy historycznie najlepsza pozycja. Skutkowało to dodaniem dla każdego agenta struktur przechowujących pewne informacje.

Kolejnym rozszerzeniem było dodanie konfiguracji uruchomieniowej, uwzględniającej możliwość modyfikacji wszystkich istotnych parametrów. Konfiguracja ta, bazująca na już istniejących, nadała możliwość łatwego i szybkiego porównywania dobieranych parametrów, ale także analizy rozwiązań względem istniejących algorytmów.

3. Algorytmy rojowe

Inteligencją stadną nazywane są techniki sztucznej inteligencji bazujące na wiedzy o społecznych zachowaniach w samo zorganizowanym systemie.

Systemy rojowe są najczęściej zbudowane z populacji prostych osobników oddziałujących na siebie nawzajem oraz na środowisko w którym się znajdują. Nie posiadają scentralizowanej struktury kierującej zachowaniem indywidualnych osobników. Jednostki posiadają jedynie wiedzę o akcji jaką powinni podjąć przy danych bodźcach zewnętrznych. Wzajemne oddziaływanie pomiędzy osobnikami prowadzi do złożonych zachowań populacji.

Przykłady takich zachowań są bardzo liczne w naturze. Zaliczyć do nich można kolonie mrówek, kłucze ptaków, ławice ryb czy roje pszczół. W przypadkach tych mamy doczynienia z licznymi osobnikami, którzy wpływając na siebie nawzajem osiągają złożone populacje zdolne realizować wielopoziomowe zadania.

3.1. Przegląd wiedzy

Pierwszy raz idea wykorzystania zachowań zaobserwowanych w naturze została zaproponowana w 1987 roku [1]. Dzięki wykorzystaniu kilku względnie prostych reguł udało się osiągnąć w animacjach symulowanie bardziej skomplikowanych, realistycznie wyglądających zachowań stada ptaków.

Pojęcie inteligencji stadnej zostało po raz pierwszy użyte w 1989 roku [2] w kontekście zrobotyzowanych systemów komórkowych, natomiast w roku 1995 [3] pojawiła się pierwsza wersja algorytmu roju cząstek (ang. Particle Swarm Optimization (PSO)). Pierwotnym założeniem algorytmu PSO była sumylacja społeczeństwa, jednak problem okazał się zbyt złożony dla takiego algorytmu. Odnalazł on jednak zastosowanie w problemach optymalizacji ciągłej.

Wraz ze wzrostem zainteresowania algorytmami rojowymi, pojawiło się wiele badań i publikacji nad różnymi algorytmami. Do najpopularniejszych i najdokładniej opisanych należy zaliczyć takie jak algorytm mrówkowy (ang. Ant colony optimization (ACO)) [7], czy algorytmy pszczoły (ang. Bees algorithm (BA)) [5] i pszczelej kolonii (ang. Artificial bee colony algorithm (ABC)) [4]. Część z algorytmów mimo, że ich pierwotne wersje były dostosowane do rozwiązywania problemów dyskretnych, z czasem została zmodyfikowana również do rozwiązywania problemów ciągłych. Przykładem takiego algorytmu może być algorytm kolonii mrówek, którego dostosowanie zostało opublikowane ponad dziesięć lat od zaproponowania pierwotnej wersji [6].

Ze względu na różnorodność otaczającej przyrody kolejne algorytmy inspirowane naturą są nieustannie proponowane i rozwijane. W momencie pisania niniejszej pracy (rok 2015), jednym z nowszych zaproponowanych jest algorytm lwich mrówek (ang. Ant lion optimizer (ALO)) [8], którego działanie oparte jest na mechanizmach polowania lwich mrówek.

3.2. Algorytm roju cząstek

Algorytm roju cząstek naśladuje zachowania stadne. Podczas zdobywania doświadczenia(wiedzy), cząsteczki wzajemnie na siebie oddziałując, jednocześnie przesuwać się w coraz lepszy obszar przestrzeni rozwiązań.

Optymalizacja nie jest wymagająca pod względem zasobów. Zapotrzebowanie na pamięć i czas procesora w każdej iteracji są niskie, a sama zmiana parametrów cząstki odbywa się przy wykorzystaniu podstawowych operatorów matematycznych. Algorytm roju cząstek jest wystarczający dla wielu problemów i nie wymaga skomplikowanych metod używanych na przykład przez algorytmy ewolucyjne.

Każdy osobnik w populacji posiada zestaw mechanizmów warunkujących jego ruch po przestrzeni rozwiązań. Ponadto ma pamięć o najlepszym miejscu w przestrzeni jakie odwiedził, oraz wiedzę o położeniu jednostki z najlepszym rozwiązaniem z populacji.

3.2.1. Opis algorytmu

Jeśli przestrzeń poszukiwań jest D-wymiarowa, można zaprezentować i-tą cząsteczkę populacji jako D-wymiarowy wektor 3.1,

$$x_i = (x_{i1}, x_{i2}, x_{i3}, \dots, x_{iD})^T \quad (3.1)$$

gdzie T oznacza numer iteracji. Najlepszą odwiedzoną pozycję (particle best) i-tej cząsteczki można oznaczyć jako 3.2.

$$p_{bi} = (p_{bi1}, p_{bi2}, p_{bi3}, \dots, p_{biD}) \quad (3.2)$$

Na podobnej zasadzie, wprowadzając oznaczenie g_b (global best) oznaczona zostaje najlepsza pozycja w przestrzeni rozwiązań w stadzie. Przyjmując takie oznaczenia, każdy osobnik populacji przemieszcza się według równania ruchu 3.3.

$$v_{id}^{n+1} = v_{id}^n + (p_{bid}^n - x_{id}^n) + (g_{bd}^n - x_{id}^n) \quad (3.3)$$

co skutkuje, że w kolejnych iteracjach jego pozycja jest uaktualniana zgodnie z równaniem 3.4

$$x_{id}^{n+1} = x_{id}^n + v_{id}^{n+1} \quad (3.4)$$

gdzie:

$d = 1, 2, 3, \dots, D$

$i = 1, 2, 3, \dots, N$

N - rozmiar populacji

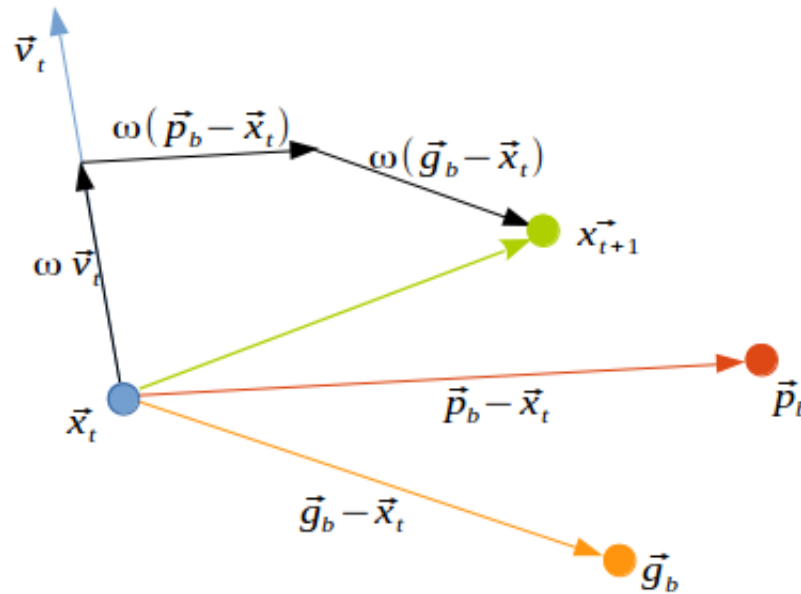
$n = 1, 2, 3, \dots$ - numer iteracji

Zgodnie z równaniem 3.3, każda nowa pozycja w przestrzeni rozwiązań zależy wyłącznie od poprzednich wartości cząsteczki oraz wartości jej sąsiadów. W celu manipulowania prędkością przesunięcia w konkretnej iteracji, równanie ruchu cząsteczki zostało rozszerzone o współczynnik inercji ω (3.5).

$$v_{id}^{n+1} = \omega(v_{id}^n + (p_{bid}^n - x_{id}^n) + (g_{bid}^n - x_{id}^n)) \quad (3.5)$$

3.2.2. Przemieszczenie

Wizualizację zgodnie z równaniami zamieszczonymi w rozdziale 3.2.1, można prześledzić na rysunku 3.1.

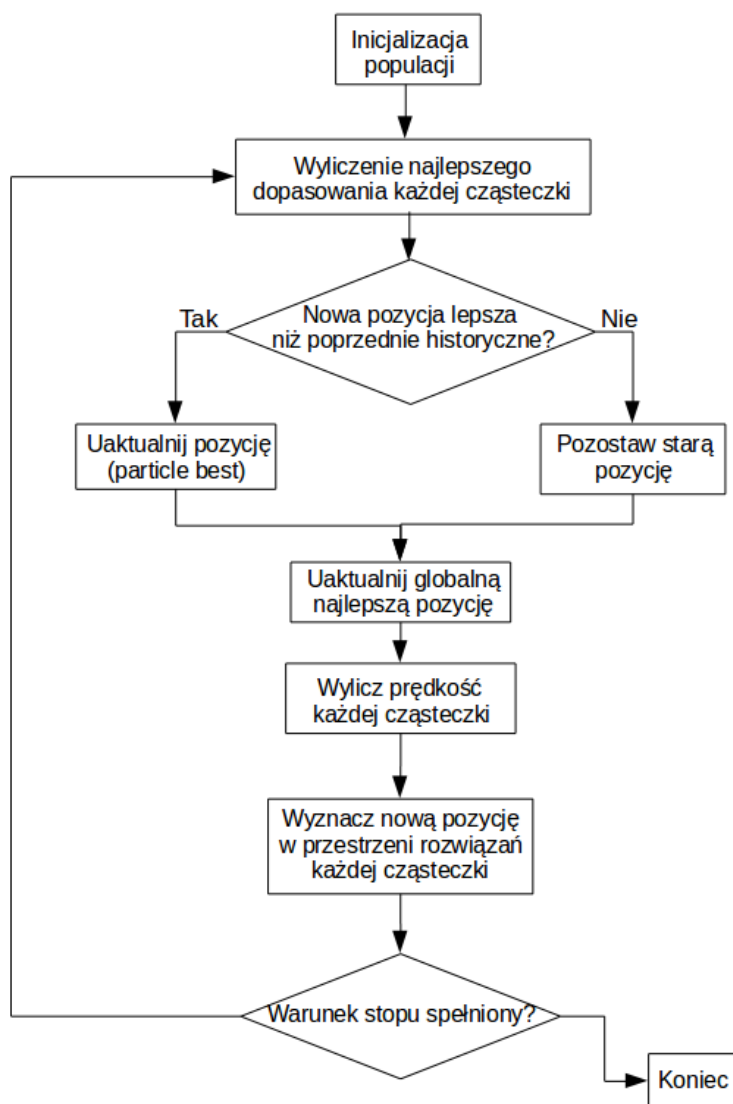

Rysunek 3.1: Wizualizacja ruchu cząstki PSO

W danej iteracji, cząsteczka znajduje się w konkretnym punkcie x_t . Zna położenie najlepszej cząsteczki z całej populacji g_b , oraz pamięta swoją najlepszą odwiedzoną do tej pory pozycję p_b . Osobnik wyznacza wektory przesunięcia względem tych punktów, oraz przemieszczenia z poprzedniej iteracji v_t . Każdy z wektorów jest mnożony przez współczynnik inercji ω , a następnie wszystkie wektory są ze sobą składane. Wynikiem złożenia jest nowa pozycja cząsteczki w przestrzeni rozwiązań.

3.2.3. Zasada działania algorytmu

Diagram 3.2 przedstawia pełny mechanizm działania algorytmu. Pierwszym krokiem jest zainicjowanie startowej populacji w losowych miejscach przestrzeni rozwiązań. Następnie dla każdego osobnika liczone jest dopasowanie. Jeśli aktualne dopasowanie jest lepsze niż zapamiętane, uaktualniana jest pamiętana pozycja w przestrzeni rozwiązań. W przypadku gdy dopasowanie jest gorsze, zapamiętana informacja pozostaje bez zmian. Kolejnym krokiem jest uaktualnienie informacji najlepszej pozycji z całej populacji. Posiadając wszystkie informacje, cząsteczka wyznacza swoją prędkość w danej iteracji, a następnie przemieszcza się zgodnie z nią w przestrzeni rozwiązań. Aż do spełnienia warunku stopu (uzyskanie pożądanego dopasowania lub osiągnięcia limitu iteracji), cząsteczki ponownie wyliczają swoje dopasowanie i powtarzają cały cykl.

Rysunek 3.2: Diagram blokowy algorytmu PSO

3.3. Modyfikacje algorytmu roju cząstek

W paragrafie 3.2 została przedstawiona podstawowa, najprostsza wersja algorytmu roju cząstek. Istnieje szereg rozszerzeń i modyfikacji algorytmu, które powodują zwiększenie jego dokładności i skuteczności.

3.3.1. Rozszerzenie wiedzy cząstek

Rozszerzając wiedzę jednostek o dodatkowe informacje o otoczeniu, często okazuje się, że zwiększa się dokładność jak i prędkość w jakiej otrzymywany jest satysfakcjonujący wynik. Jednym ze sposobów, jest dodanie wiedzy o położeniu najlepszej cząsteczki w pewnym otoczeniu danego osobnika [9]. Dołożenie takiego parametru, pociąga za sobą zmianę wyliczania ruchu cząstki (rys. 3.1) o dodatkowy wektor. Podejście takie zwiększa skupienie cząsteczek i pozwala na dokładniejsze przeszukiwanie przestrzeni rozwiązań w danym zakresie.

3.3.2. Dodanie losowej składowej

Uwzględnienie podczas ruchu cząstki dodatkowego składowego wektora, którego wartość oraz kierunek generowana jest losowo, daje możliwość pozbycia się pewnych potencjalnych problemów [10]. Cząstki które poruszają się w sposób opisany w rozdziale 3.2.2, oraz te rozszerzone o informacje o sąsiedztwie, obarczone są ryzykiem wpadania w lokalne ekstrema. Dodając losową składową, wymuszany jest ruch często oddalający osobnika od roju, co może skutkować wyskoczeniem z lokalnego ekstremum i dalsze przeszukiwanie przestrzeni rozwiązań w celu znalezienia ekstremum globalnego.

3.3.3. Nadawanie wag parametrom

Podstawowa wersja algorytmu roju cząstek zakłada jednakową wagę każdego z wektorów podczas wyliczania nowej pozycji cząstki. Modyfikacja wprowadzająca dla każdego wektora parametr definiujący jego wagę, pozwala na lepsze dostosowanie algorytmu dla danego problemu [11].

3.3.4. Zmiana prędkości ruchu

Algorytm roju cząstek w swojej pierwotnej wersji nie zakładał zmiany prędkości osobników w czasie. Rozszerzenie dające możliwość manipulowania współczynnikiem inercji ω na przestrzeni kolejnych iteracji pozwala na uniknięcie potencjalnego "przeskakiwania" poprawnego rozwiązania przez członków populacji. Wersja podstawowa niesie za sobą ryzyko, że po pewnej ilości iteracji cząsteczki będą krążyły wokół ekstremum, jednak długość wektora będzie zbyt duża, aby udało się im "trafić" w rozwiązanie. Zmniejszanie współczynnika ω wraz z kolejnymi iteracjami pozwoli cząstkom dokładniej przeszukać dany zakres, jednocześnie utrzymując szeroki zasięg przeszukiwań na początku działania algorytmu [12].

4. Algorytmy ewolucyjne

Algorytmami ewolucyjnymi nazywane są algorytmy, które w celu przeszukania przestrzeni rozwiązań wykorzystują mechanizmy zaczerpnięte ze zjawiska ewolucji biologicznej. Jest to ogólna nazwa dla metod takich jak algorytmy genetyczne, strategie ewolucyjne czy neuroewolucje.

Podobnie jak opisane w rozdziale 3 algorytmy rojowe, ewolucyjne również zawierają populację osobników wpływających nawzajem na siebie. Populacja generowana jest losowo, wraz z pewnym zestawem cech dla każdego osobnika - genotypem. Genotyp jest takim zestawem cech, który umiejscawia go w pewnej przestrzeni rozwiązań, co umożliwia jego ewaluację. Podczas działania algorytmu, osobniki poprzez krzyżowanie się, umieranie i rodzenie wpływają na swoje genotypy.

Jednocześnie genotyp jest rozwiązaniem danego problemu proponowanym przez danego osobnika. Finalne rozwiązanie wybierane jest spośród genotypów wszystkich osobników w danej populacji.

Na przestrzeni lat zostało zaproponowanych wiele algorytmów bazujących na mechanizmach genetycznych, jednak wszystkie z nich opierały się na tych samych bazowych mechanizmach. Każdy z osobników populacji mógł, zmieniając swój genotyp, przybliżyć całą populację do znalezienia optymalnego rozwiązania postawionego problemu. Większość współczesnych rozwiązań stosuje również krzyżowanie się osobników, jako drugą główną składową działania algorytmów tego typu.

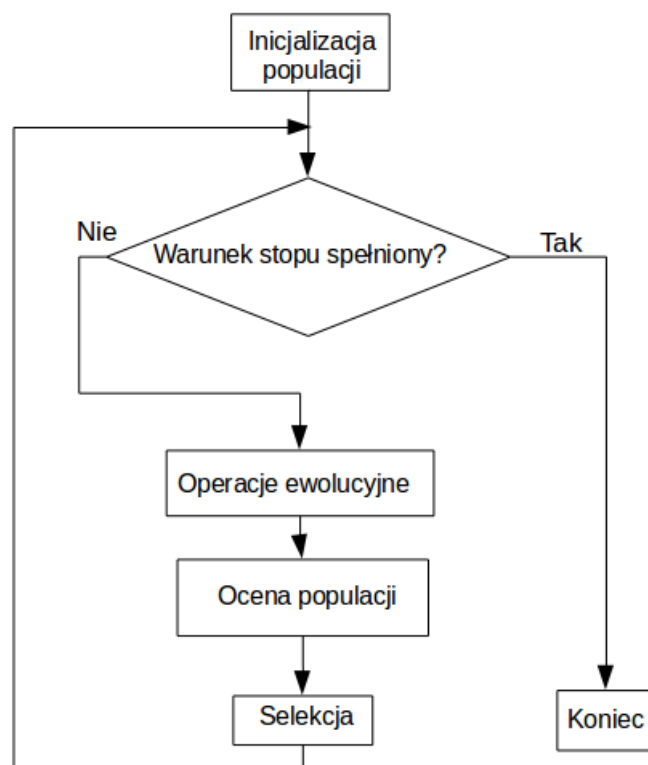
4.1. Przegląd wiedzy

Początki algorytmów ewolucyjnych sięgają lat 50 XX wieku [13], jednak ich idee nie były rozwijane przez wiele lat, głównie ze względu na ograniczenia sprzętowe jak i metodologiczne. Dopiero dwadzieścia lat później [14] pojawiły się prace rozwijające modele ewolucyjne. Wtedy też zostało zaproponowane twierdzenie Hollanda o schematach, które uważane jest za podstawę wyjaśnienia algorytmów genetycznych.

Znaczącą kwestią wpływającą na tempo rozwoju algorytmów genetycznych, było użycie techniki uwzględniającej ewolucję zarówno przez mutację jak i krzyżowanie się osobników z danej populacji. Podczas kolejnych lat badań, algorytmy tego typu zostały poszerzone o kod genetyczny pozwalający reprezentować strukturę każdego problemu.

Klasyczne algorytmy ewolucyjne działają zgodnie z algorytmem przedstawionym na diagramie 4.1, lub podobnie do niego.

Rysunek 4.1: Diagram blokowy klasycznego algorytmu genetycznego

Początkowo inicjalizowana jest losowa populacja, która aż do spełnienia warunku stopu, oddziałuje na siebie zgodnie z pewnymi zasadami. Warunkiem stopu podobnie jak w algorytmie roju cząstek może to być osiągnięcie limitu iteracji lub osiągnięcie zadowalającego wyniku. Podczas każdej iteracji z całej populacji wybierana jest część osobników która zostanie poddana krzyżowaniu się między sobą. Następnie te osobniki poddawane są mutacji. Dla każdego z nich wyliczana jest funkcja przystosowania, pozwalająca ocenić jakość jego genotypu.

4.2. Algorytm EMAS

Algorytm EMAS (ang. Evolutionary Multi-Agent System) jest paradygmatem obliczeniowym zaproponowanym w 1996 roku [16]. Jest to połączenie algorytmu ewolucyjnego z systemem wieloagentowym. Idea algorytmu opiera się na koncepcji, że agenci w środowisku mogą się spotykać, reprodukować i umierać.

Przeznaczony jest do pracy bez zachowania jakiejkolwiek globalnej wiedzy o problemie. Agenci są niezależni oraz zdolni do podejmowania własnych decyzji dotyczących ich akcji. Ta cecha sprawia, że algorytm jest łatwo skalowalny.

Dziedziczenie i selekcja to dwa główne elementy algorytmów ewolucyjnych, które w algorytmie EMAS realizowane są za pomocą zjawisk śmierci i reprodukcji. Agenci o najlepszym przystosowaniu

są zachowane i mogą produkować swoje potomstwo. Agenci o najgorszych parametrach są całkowicie usuwane z otoczenia. Takie zachowanie zmusza populację do ewolucji oraz poprawia jej parametry [17].

4.2.1. Agent

Każdy z agentów charakteryzuje się trzema parametrami:

- genotyp (ang. genotype)
- dopasowanie (ang. fitness)
- energia (ang. energy)

Genotyp agenta jest pojedynczą instancją rozwiązania na zadany problem populacji. Jest to podstawa do obliczenia dopasowania. Genotyp jest cechą dziedziczną podczas reprodukcji i ulega mutacji w procesie ewolucji. Jako zasadniczy parametr agenta jest to podstawa dla pozostałych parametrów.

Kolejną cechą jest dopasowanie, które jest liczbą reprezentującą jakość genotypu. Lepsze genotypy mają lepsze wartości dopasowania i mają większe prawdopodobieństwo aby być wybranym przy procesie reprodukcji. Sama wartość jest obliczana bezpośrednio z parametru genotypu po stworzeniu agenta. Dopasowanie danego agenta, tak samo jak jego genotyp nie zmienia się w czasie jego życia.

Ostatnią cechą, wpływającą na sposób selekcji jest energia. Ze względu na brak globalnej wiedzy agentów, nie jest możliwa ocena ich wszystkich w tym samym czasie. Ponieważ proces ewolucji jest asynchroniczny, metody selekcji znane z klasycznych algorytmów ewolucyjnych nie mogły zostać użyte. Z tego powodu została wprowadzona energia, można opisać ten parametr jako stan agenta, który podczas interakcji może ją zyskiwać lub tracić, zależnie od jakości genotypu. Agenci z lepszym genotypem są bardziej skłonni do gromadzenia energii, jednak całkowita ilość energii w populacji jest stała.

Ponieważ agenci w algorytmie EMAS są całkowicie autonomiczni, decyzję o swoim zachowaniu podejmują na podstawie poziomu energii. Jeśli jej liczba przekracza pewien próg to będą się reprodukować, a jeśli osiągnie zero to agent umiera [18].

4.2.2. Interakcje agentów

Istnieją trzy możliwe działania agenta, które może podjąć w danym kroku iteracji:

- śmierć (ang. death)
- reprodukcja (ang. reproduction)
- walka (ang. fight)

Śmierć to usunięcie agenta z populacji, spowodowane jest najczęściej poprzez osiągnięcie przez danego agenta zerowego poziomu energii.

Reprodukcja jest procesem tworzenia nowych agentów. Wymaga wystąpienia jednego lub dwójki rodziców i skutkuje odpowiednio jednym lub dwójką nowo powstałych agentów. Jak zostało wspomniane

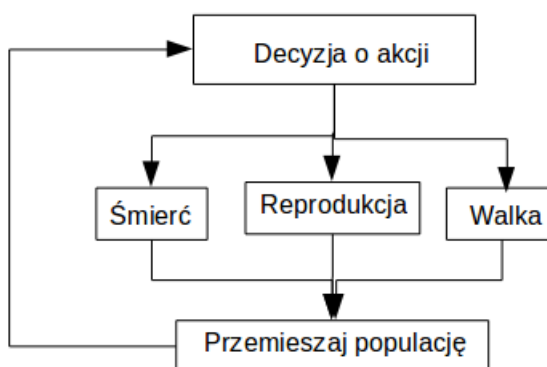
w rozdziale 4.2.1, rozwiązanie oraz dopasowanie są stałe podczas życia agenta, więc ich wartość u rodziców się nie zmienia. Jedyną zmianą parametru jest zmniejszenie ich poziomu energii, która jest przekazywana nowopowstałym agentom. Genotypy nowo narodzonych agentów są tworzone poprzez losowe zmieszanie genotypów ich rodziców. W momencie uzyskania genotypu, możliwe jest obliczenie dopasowania danego agenta.

Walka jest działaniem odpowiedzialnym za wymianę energii. Dzięki niej, agenci o lepszym genotypie są w stanie pobrać energię od tych z gorszym. Walka sprowadza się do porównaniu dopasowania dwóch agentów i w jego efekcie transferze energii. Jest to szybki sposób porównania i nagradzania najlepszych rozwiązań.

Jak zostało wspomniane wcześniej, ilość energii jest stała w całym układzie. W wyniku reprodukcji nowo narodzony agent dostaje energię od rodziców, natomiast w przypadku walki następuje wymiana pomiędzy dwoma agentami.

4.2.3. Sąsiedztwo agentów

Wszystkie akcje, przedstawione na rysunku 4.2, jakie agenci mogą pomiędzy sobą wykonać mogą zaistnieć wyłącznie wtedy, gdy agenci sąsiadują ze sobą. Pod koniec każdej z iteracji następuje przemieszczenie się agentów. Pozwala to na uniknięcie ciągłej interakcji tych samych agentów ze sobą.

Rysunek 4.2: Akcje agentów w algorytmie EMAS

4.2.4. Wyspy obliczeniowe

Populacją nazywany jest cały zbiór agentów. Jej początkowy rozmiar jest parametryzowany i zmienia się w czasie wykonywania programu.

Podczas pojedynczego przebiegu programu można podzielić populację na grupy nazywane wyspami [18], zmieniających się niezależnie od siebie w tym samym czasie.

Poprzez wprowadzenie migracji między różnymi wyspami, jest możliwe eksportowanie pewnych rozwiązań pomiędzy nimi. Ma to pozytywny wpływ na minimalizowanie tendencji populacji do wpa-

dania w lokalne ekstrema poprzez zwiększenie różnorodności. Dobre rozwiązanie opracowane w jednej populacji może być wprowadzone do innej, powodując modyfikację genotypów osobników na wyspie.

Wprowadzenie wysp obliczeniowych dodaje każdemu agentowi dodatkową akcję jaką może podjąć, a mianowicie migrację. Jak wszystkie pozostałe akcje, zależna jest ona od wartości energii danego agenta.

Istnienie tego typu rozwiązania może wpłynąć na zrównoleglenie a co za tym idzie czas działania algorytmu. Niezależne od siebie wyspy obliczeniowe można bowiem uruchomić na osobnych węzłach obliczeniowych.

5. Ewaluacja

Wszystkie konfiguracje implementacji zostały przetestowane i porównane na podstawie wielowymiarowej funkcji Rastrigina, opisanej w rozdziale 5.2 oraz na tym samym sprzęcie. Na sprzęcie był zainstalowany system operacyjny Ubuntu 14.04 LTS. Obliczenia były wykonywane na procesorze Intel Core 2 Duo CPU T9600 taktowanym częstotliwością 2.80GHz na każdy z dwóch rdzeni i 8GB pamięci RAM DDR3 taktowanej 1333MHz.

Startowa populacja dla wszystkich konfiguracji wynosiła 50 agentów. Warunkiem stopu dla algorytmów było osiągnięcie globalnego ekstremum lub przekroczenie limitu 3000 iteracji. Wszystkie eksperymenty zostały powtórzone trzydziestokrotnie, a przedstawiane wyniki zostały uśrednione z zawartym odchyleniem standardowym.

5.1. Sposób porównywania wyników

W celu porównania jakości algorytmów, podczas czasu obliczeń zbierane były informacje o:

- Wartości funkcji dopasowania - fitness
- Różnorodności agentów w populacji:
  - Różnorodność MSD
  - Różnorodność MOI
- Liczebności populacji
- Czasu obliczeń

Wartość funkcji dopasowania jest głównym kryterium oceny jakości danego algorytmu. Na jej podstawie podczas eksperymentów zostały odrzucane pewne rozwiązania, a inne były rozwijane. Jej wartość informuje jak blisko optymalnego rozwiązania znajduje się to, wypracowane przez populację. Im wartość funkcji bliższa zeru, tym jakość rozwiązania jest lepsza.

Różnorodność populacji była mierzona za pomocą dwóch kryteriów, MSD oraz MOI, których mechanizm został szczegółowo opisany w rozdziale 5.3. Wartość różnorodności informuje jak bardzo genotyp agentów różni się pomiędzy sobą. Większa różnorodność informuje o szerszym przeszukiwaniu przestrzeni rozwiązań przez populację oraz zmniejsza ryzyko utknięcia w lokalnym ekstremum.

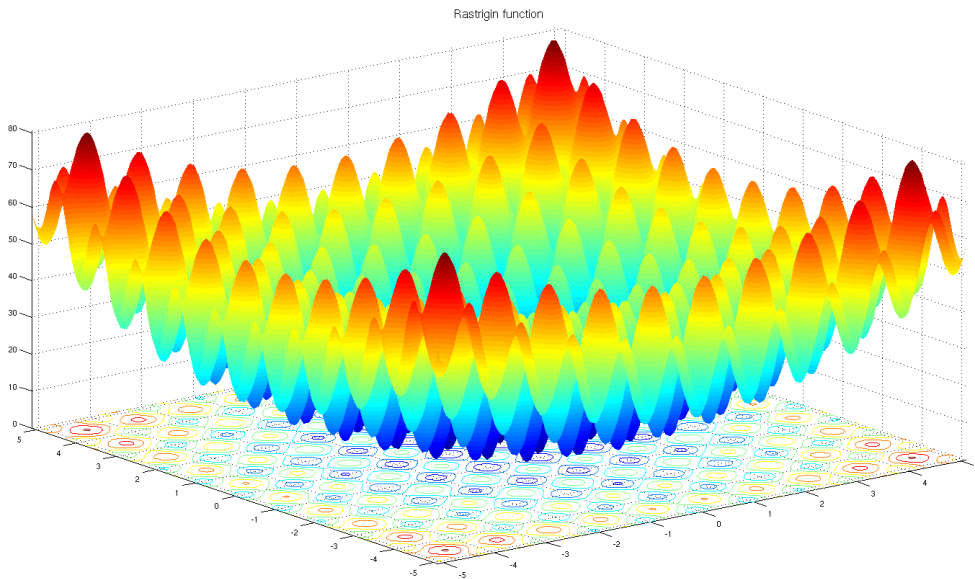
Podczas działania algorytmu EMAS liczebność populacji zmienia się w skutek śmierci i rozmnażania agentów. W przypadku algorytmu roju cząstek populacja początkowa nie zmienia swojej liczebności. W rozdziale 7, w którym porównywane są algorytmy EMAS i PSO, znajdują się informacje o zmianie liczebności populacji wraz z postępem iteracji.

Dla każdej z konfiguracji mierzony był czas obliczeń, który prezentowany jest w formie uśrednionego wyniku.

5.2. Funkcja Rastrigina

Funkcja Rastrigina, zaproponowana w 1974 roku [24], używana jest jako problem testu wydajności dla algorytmów optymalizacji. Jest to funkcja nieliniowa. Wzór 5.1 opisuje ją dla dwóch zmiennych. Znalezienie minimum funkcji jest dość trudnym problemem, ze względu na dużą przestrzeń poszukiwań i istnienie wielu minimów lokalnych, co można zaobserwować na rysunku 5.1 wizualizującym funkcję dla dwóch zmiennych.

$$f(x) = 2A + x^2 - A\cos(2\pi x) + y^2 - A\cos(2\pi y) \quad (5.1)$$

Rysunek 5.1: Funkcja Rastrigina dwóch zmiennych [24]

Funkcja została zgeneralizowana do n zmiennych w 1991 roku [25] i jej ogólną wersję można opisać wzorem 5.2.

$$f(x) = An + \sum_{i=1}^n (x_i^2 - A\cos(2\pi x_i)) \quad (5.2)$$

We wszystkich badaniach porównujących jakość zaimplementowanych rozwiązań używana jest 40-wymiarowa funkcja Rastrigina. Jej parametr A jest równy 10, natomiast wartości przyjmowane przez $x \in (-10, 10)$.

5.3. Badanie różnorodności populacji

W celu porównania rozwiązań agentów w populacji zastosowane zostały dwie miary różnorodności: MSD i MOI. Większa różnorodność populacji informuje o szerszym przeszukiwaniu przestrzeni rozwiązań co pozwala na uniknięcie utknięcia w lokalnych ekstremach danego problemu.

5.3.1. Różnorodność MSD

Pierwszym sposobem mierzenia różnorodności jest MSD (ang. maximum standard deviation), czyli maksymalne odchylenie standardowe.

Maksymalne odchylenie standardowe każdego genu obliczone dla wszystkich agentów w populacji skupia się na dyspersji średnich wartości obliczonych dla poszczególnych genów [26].

5.3.2. Różnorodność MOI

Drugim rodzajem różnorodności jest różnorodność MOI (Morrison-De Jong) [27]. W sposobie tym pomiar oparty jest na koncepcji momentu bezwładności dla środka ciężkości populacji. Środek ciężkości obliczany jest dla punktów rozproszonych w wielowymiarowej przestrzeni. Podejście takie pozwala na skuteczny pomiar rozkładu masy w dowolnie wielowymiarowych przestrzeniach.

Miara opierająca się o inercję została zdefiniowana wzorem 5.3, gdzie c_i to współrzędne środka masy, natomiast x_{ij} oznacza wartość i -tego genu w j -tym chromosomie

$$I = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^N (x_{ij} - c_j)^2 \quad (5.3)$$

6. Algorytm roju cząstek na platformie PyAGE

W celu znalezienia najlepszej konfiguracji algorytmu roju cząstek został wykonany szereg modyfikacji implementacji. Został wykonany podstawowy algorytm, bazujący na trzech parametrach:

- najlepsza pozycja w stadzie (ang. global best)
- najlepsza pozycja danej cząsteczki (ang. local best)
- poprzedni wektor przemieszczenia

Następnie algorytm został rozszerzony o możliwość zmiany prędkości cząstek w czasie obliczeń. Kolejnymi krokami było dodanie losowego wektora o który przemieszcza się dana cząsteczka oraz nadanie wag konkretnym parametrom.

Algorytm w wersji podstawowej, który jest podstawą do porównania wszystkich modyfikacji nie posiadał przemieszczenia o losowy wektor, w czasie trwania obliczeń prędkość cząstek nie zmieniała się, a wszystkie wykorzystywane parametry miały taką samą wagę równą jeden.

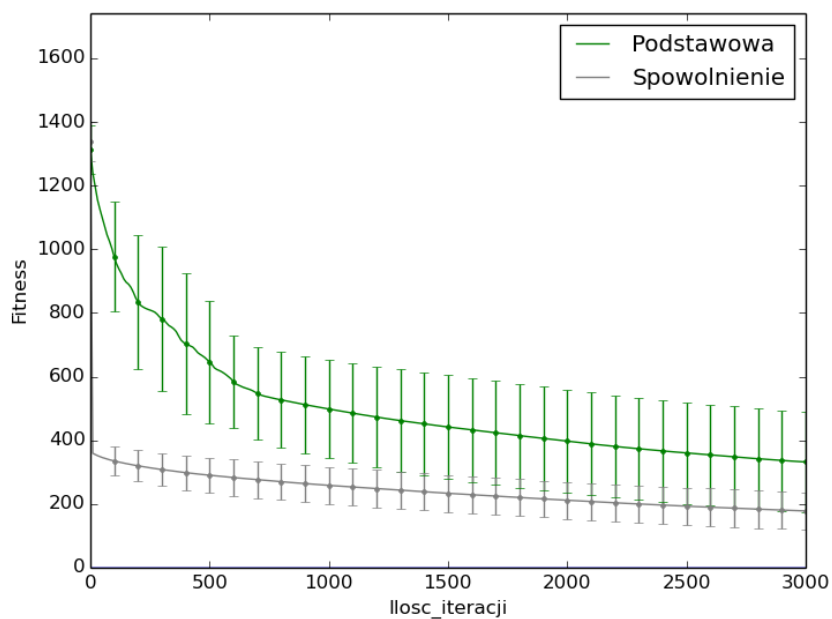
6.1. Zmiana prędkości w czasie

Pierwszą wykonaną modyfikacją była zmiana prędkości cząstek w czasie. Wraz z postępem algorytmu prędkość przemieszczania się cząsteczek mnożona jest o współczynnik ω wyznaczany ze wzoru 6.1, gdzie T jest numerem aktualnej iteracji, a T_{max} ilością iteracji podaną jako warunek stopu.

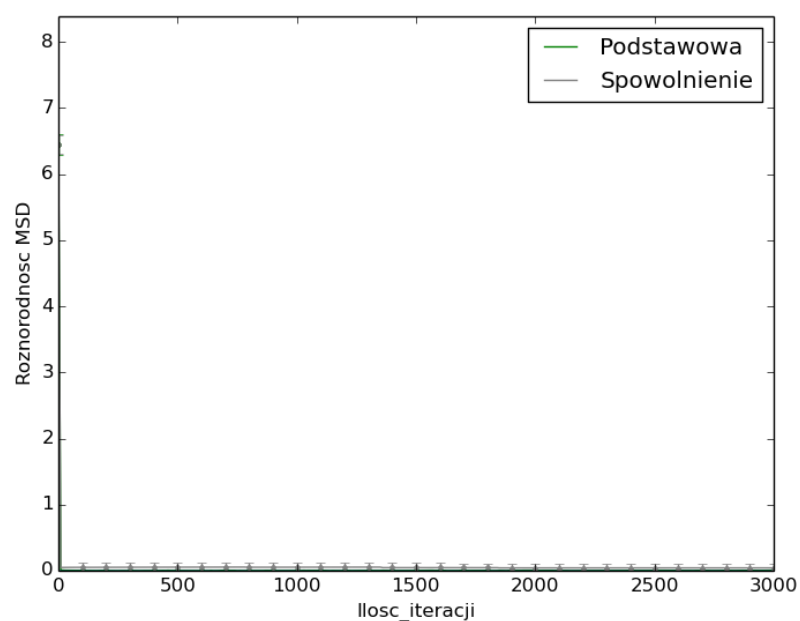
$$\omega = 1 - \frac{T}{T_{max}} \quad (6.1)$$

Wykresy 6.1, 6.2 i 6.3 obrazują różnice w wartości funkcji dopasowania oraz różnorodności opracowanych przez cząsteczki rozwiązań pomiędzy podstawową wersją algorytmu, a tą spowalniającą cząsteczki.

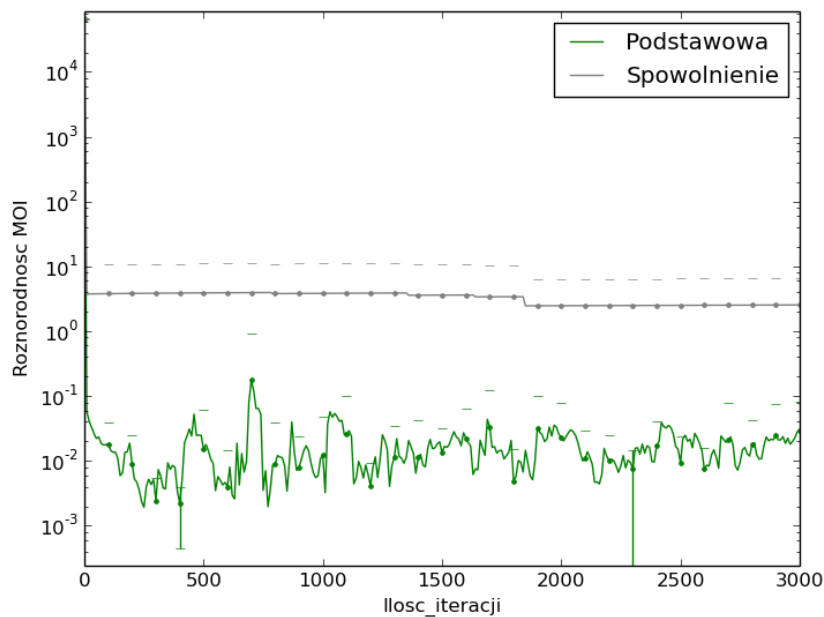

Rysunek 6.1: Porównanie dopasowania przy spowolnieniu cząsteczek

Rysunek 6.2: Porównanie różnorodności MSD przy spowolnieniu cząsteczek

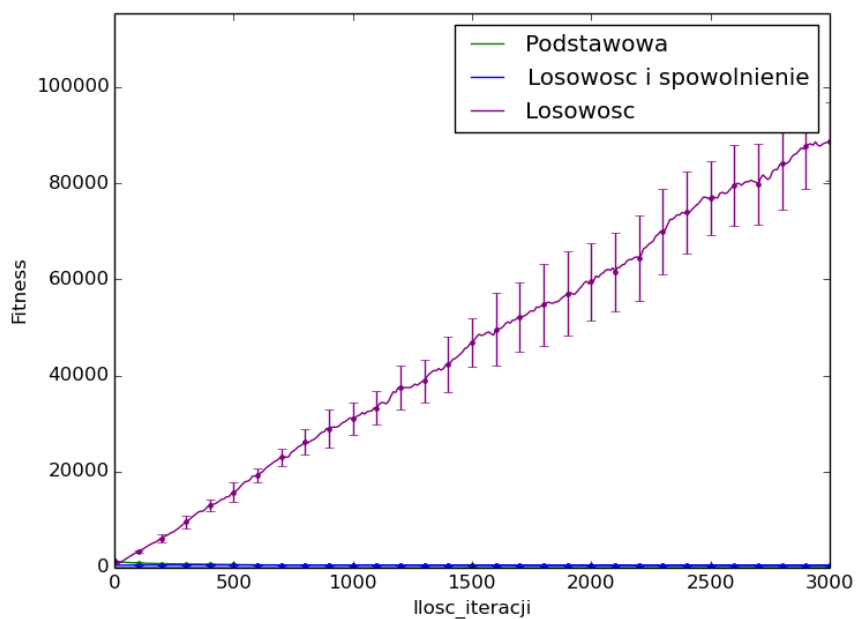

Rysunek 6.3: Porównanie różnorodności MOI przy spowolnieniu cząsteczek

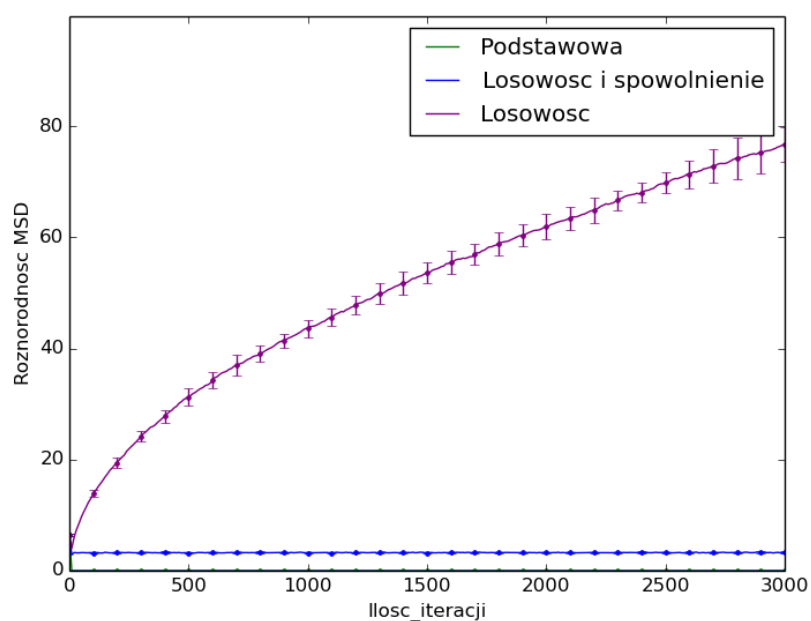
6.2. Dodanie losowego parametru

Innym potencjalnym sposobem polepszenia jakości algorytmu było dodanie losowego składowego wektora o który przemieściłaby się cząsteczka w przestrzeni rozwiązań. Wykresy 6.4, 6.5 i 6.6 obrazują jakość takiej modyfikacji.

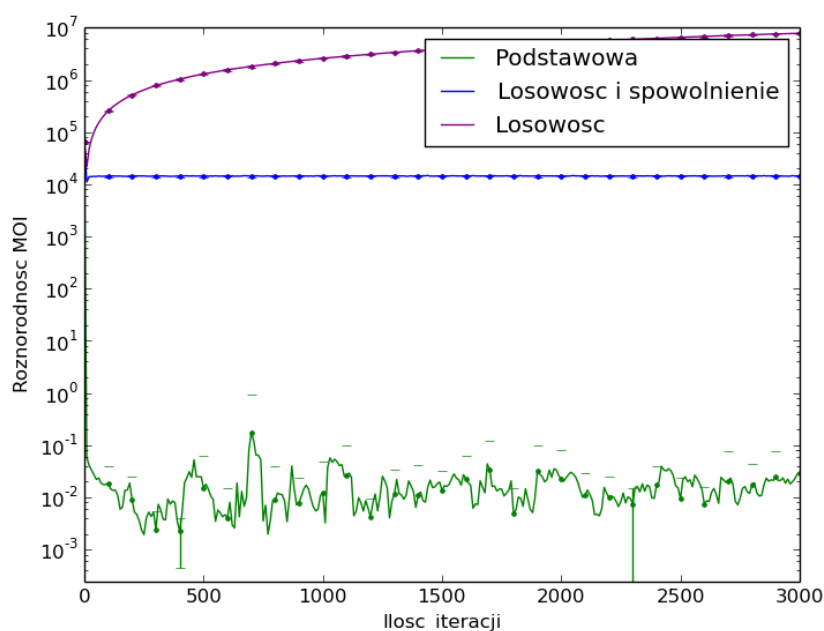
Jak widać na wykresie 6.4, dodanie przesunięcia o losowy wektor bez zastosowania spowalniania cząsteczek spowodowało znaczące pogarszanie się jakości rozwiązania wraz z postępem iteracji.

Rysunek 6.4: Porównanie dopasowania przy dodaniu losowego wektora

Rysunek 6.5: Porównanie różnorodności MSD przy dodaniu losowego wektora

Rysunek 6.6: Porównanie różnorodności MOI przy dodaniu losowego wektora

6.3. Dodanie wag dla parametrów

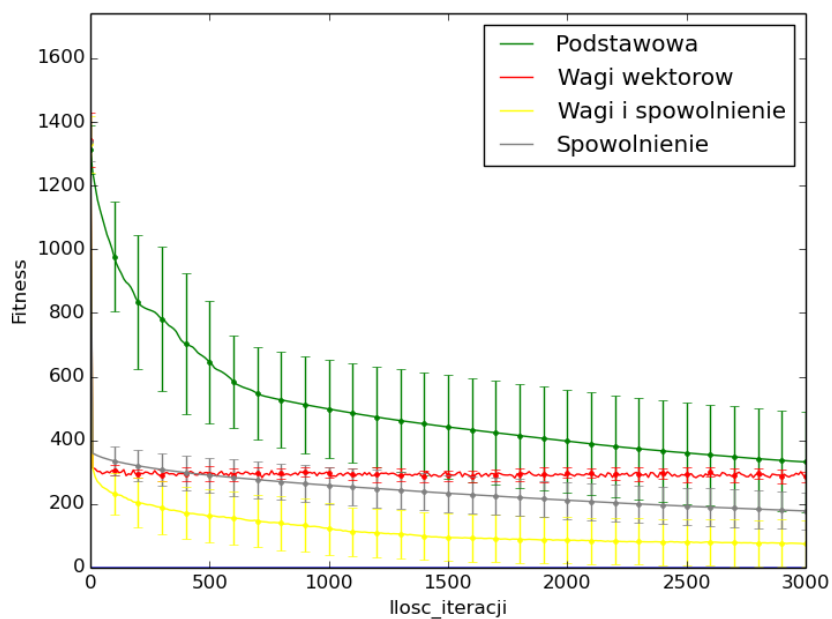
Ostatnią z modyfikacji było nadanie wszystkim parametrom wag w taki sposób, aby odzwierciedlić faktyczną ważność danego parametru względem przesuwania się cząsteczki po przestrzeni rozwiązań.

Rysunki 6.7, 6.8 i 6.9 obrazują dopasowanie i różnorodność cząsteczek w przypadku gdy dla wszystkich parametrów zostały nadane wagi oraz różnicę w zastosowaniu jednocześnie spowolnienia opisanego w rozdziale 6.1.

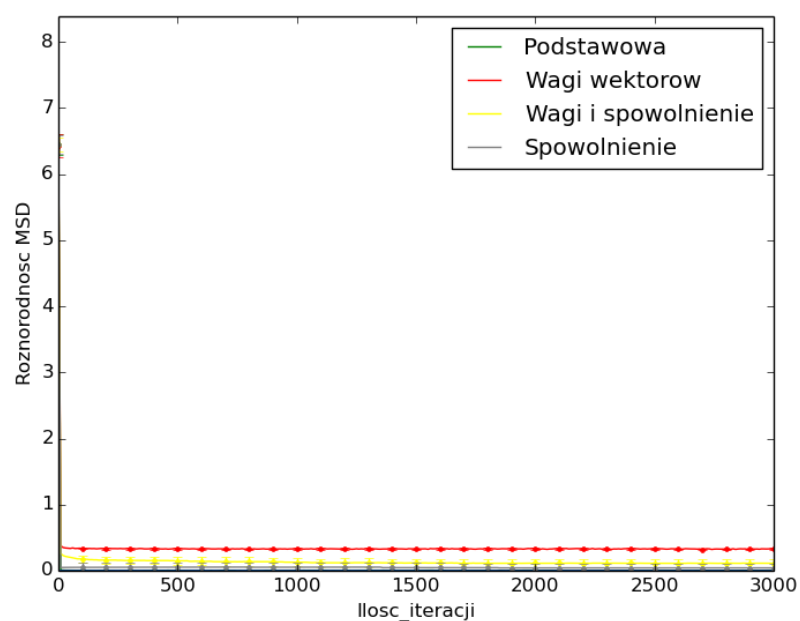
Podczas pracy nad algorytmem zostały badane eksperymentalnie różne wartości wag dla parametrów, w niniejszej pracy zostały przedstawione te, które dawały najlepsze wyniki.

Poszczególnym parametrom zostały nadane następujące wagi:

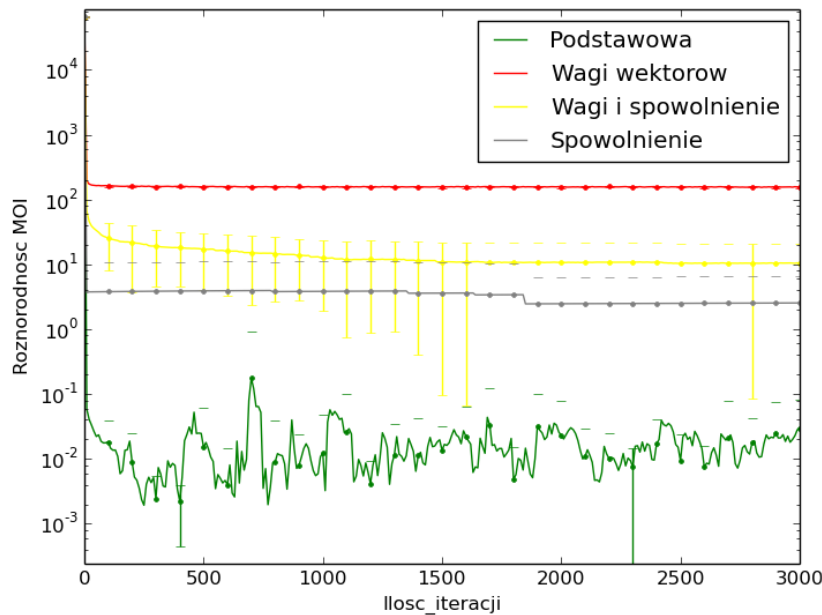
- pozycja najlepszej cząsteczki z populacji: 0,4
- historycznie najlepsza pozycja danej cząsteczki: 0,2
- poprzednia pozycja cząsteczki: 0,5
- losowy wektor: 0,1

Rysunek 6.7: Porównanie dopasowania przy dodaniu wag parametrom

Rysunek 6.8: Porównanie różnorodności MSD przy dodaniu wag parametrom

Rysunek 6.9: Porównanie różnorodności MOI przy dodaniu wag parametrom

6.4. Podsumowanie

Jak można zauważyć na wykresie 6.10, najlepsze dopasowanie zostało osiągnięte gdy zostały połączone ze sobą wszystkie trzy modyfikacje, czyli spowolnienie prędkości cząsteczek w czasie, dodanie losowego wektora oraz nadanie wag wszystkim parametrom.

Zastosowanie spowolnienia pozwoliło cząsteczkom na początkowe szybkie ale niedokładne przeszukiwanie przestrzeni rozwiązań. Wraz z postępem algorytmu ich wolniejsza prędkość przemieszczania pozwoliła na dokładniejsze przeszukiwania w momencie gdy rój znajdował się bliżej prawidłowego rozwiązania. Jednocześnie pozwoliło to cząsteczkom na uniknięcie "porzeskakiwania" prawidłowego rozwiązania, czyli omijania go w przypadku gdy były już bardzo blisko niego.

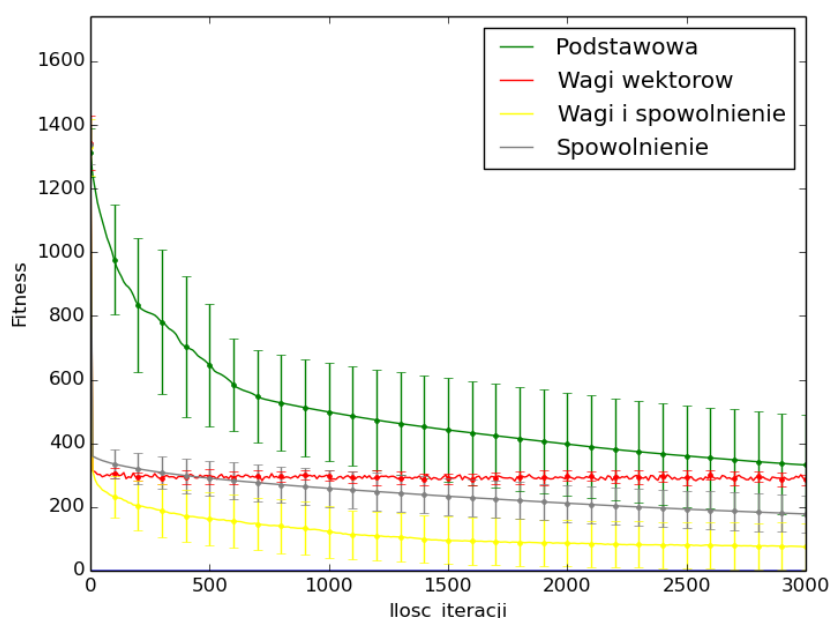
Wykorzystanie losowego wektora pozwoliło cząsteczkom na uniknięcie ryzyka pozostania w lokalnym ekstremum. Nadawany dodatkowy kierunek przemieszczenia wymuszał na części roju rozpoczęcie przeszukiwania innego fragmentu przestrzeni rozwiązań.

Nadanie wag parametrom rozwiązało problemy zobrażowane na wykresie 6.4, kiedy to losowy wektor zbyt mocno wpływał na ruch cząsteczki i nie pozwalał jej na znalezienie prawidłowego rozwiązania. Zwiększenie wagi najlepszej pozycji stada względem historycznie najlepszej danej cząsteczki pozwoliło na mocniejsze zgrupowanie roju. Jednocześnie wysoka waga poprzedniego ruchu pozwalała cząsteczce na przeszukiwania po własnej ścieżce, eliminując ryzyko zebrania się roju wokół jednego punktu.

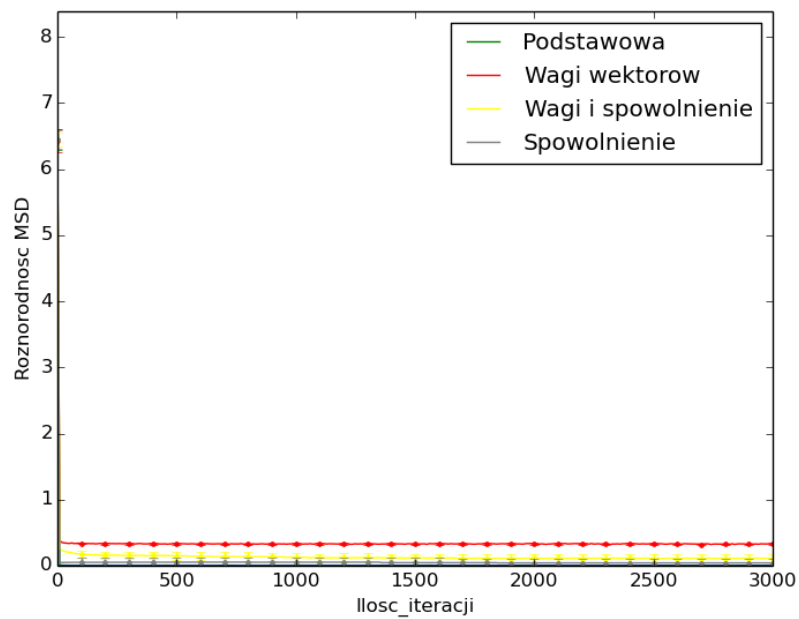
Wykresu 6.11, obrazujący różnorodność cząsteczek opartą o odchylenie standardowe, oraz 6.12, oparty na momencie bezwładności środka ciężkości układu punktów, obrazują najmniejszą różnorodność

cząstek w podstawowej wersji algorytmu. Nadawanie wag wektorom, bez jednoczesnego ich spowalniania spowodowało największą różnorodność, co jest wynikiem najmniejszej szansy na grupowanie się cząstek. Większość analizowanych algorytmów, wraz z postępem iteracji utrzymuje różnorodność na stałym poziomie, wynika to z faktu scalenia roju od losowego położenia i następnie przemieszczania się już wspólnie.

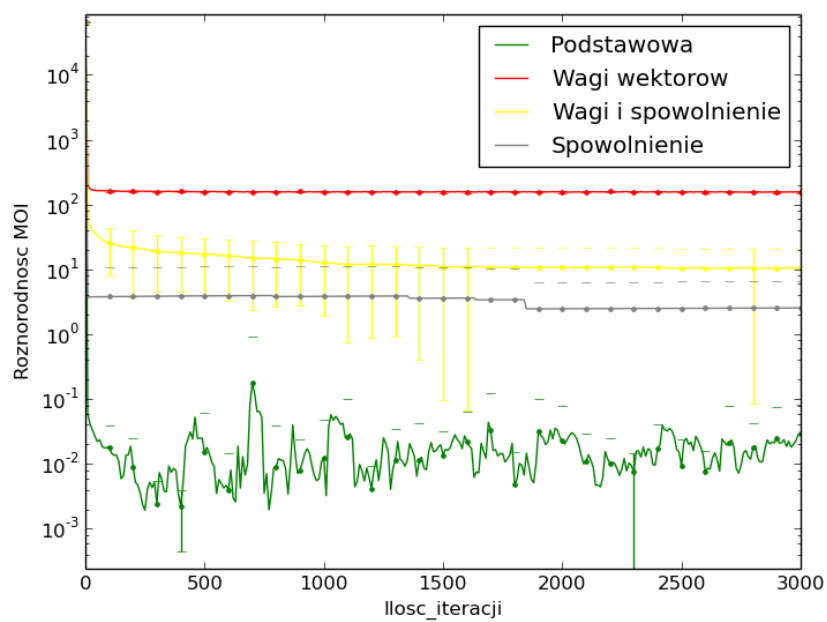
Analizując czasy wykonania poszczególnych konfiguracji, zobrazowane na wykresie 6.13 można zauważyć, że wraz z dokładaniem kolejnych składowych algorytmu czas ich wykonywania rośnie. Różnica między najszybciej wykonującą się konfiguracją, podstawową, a najdłużej wykonującą się, z dodatkowym losowym wektorem, wagami parametrów i zmianą prędkości wynosi jedynie niecałe trzy sekundy, co stanowi około 7%. Jednocześnie różnica w jakości rozwiązania jest prawie dwukrotna, na korzyść wolniejszego z nich.

Rysunek 6.10: Porównanie dopasowania najlepszych konfiguracji

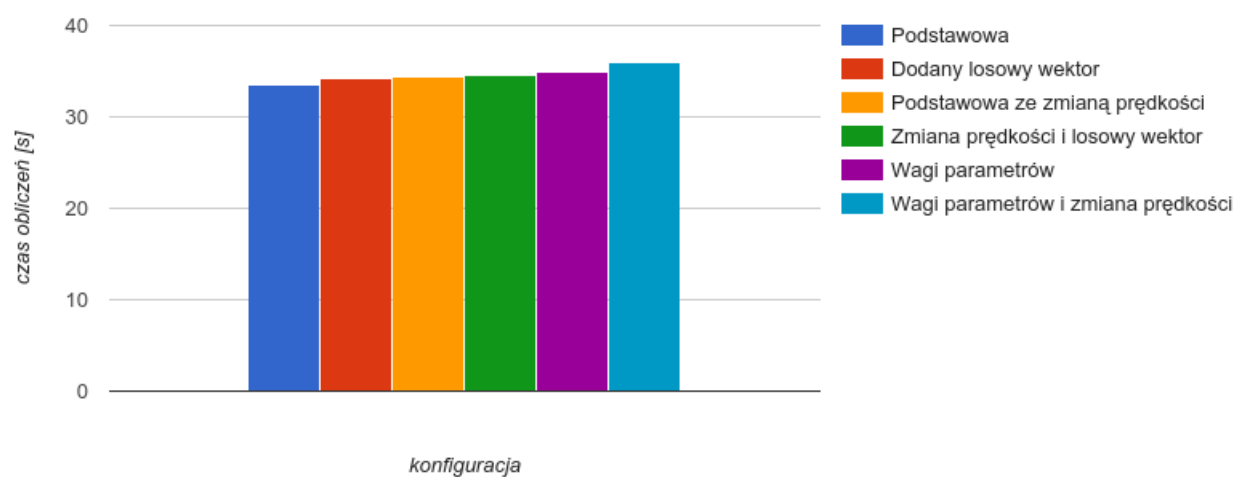

Rysunek 6.11: Porównanie różnorodności MSD najlepszych konfiguracji

Rysunek 6.12: Porównanie różnorodności MOI najlepszych konfiguracji

Rysunek 6.13: Porównanie czasu wykonania dla każdej konfiguracji

7. Porównanie algorytmów ewolucyjnego i roju cząstek

Najlepsza konfiguracja algorytmu rojowego, która została wybrana na podstawie eksperymentów opisanych w rozdziale 6 została poddana dalszym modyfikacjom. Nowo powstałe konfiguracje wykorzystywały takie elementy platformy pyAgE jak sąsiedztwo agentów czy wyspy obliczeniowe.

W rozdziałach od 7.2 do 7.6 znajdują się porównania jakości algorytmów w zależności od ilości wysp obliczeniowych. Rozmiar populacji był stały i zawsze wynosił 50 agentów, którzy w momencie wykorzystywania wysp obliczeniowych byli równomiernie rozdzielani pomiędzy nie.

Konfiguracja algorytmu EMAS dostarczona przez platformę PyAgE widnieje na wykresach jako "femas single", natomiast podstawowa konfiguracja algorytmu roju cząstek wypracowana na podstawie eksperymentów jako "PSO basic".

7.1. Modyfikacje algorytmu PSO z wykorzystaniem platformy PyAgE

Zostały wykonane dwie modyfikacje algorytmu roju cząstek w oparciu o mechanizmy i gotowe komponenty platformy PyAgE.

7.1.1. Połączenie algorytmów EMAS i PSO

Pierwszą modyfikacją było połączenie kroków algorytmu ewolucyjnego z krokami algorytmu rojowego. Po zastosowaniu tej modyfikacji każdy agent w pojedynczej iteracji na początku wykonywał wszystkie akcje wynikające z mechanizmów algorytmu EMAS, po czym przemieszczał się po przestrzeni rozwiązań zgodnie z mechanizmami algorytmu roju cząstek.

Takie podejście powodowało dwukrotną modyfikację genotypu danego agenta. W związku z tym oczekiwane było polepszenie jakości rozwiązania wypracowanego przez taką populację, jednak kosztem czasu wykonywanych obliczeń. Modyfikacja ta opisywana jest na wykresach jako "Femas PSO"

7.1.2. Wykorzystanie sąsiedztwa agentów w środowisku

Drugim elementem dostarczonym przez platformę, a wykorzystanym do modyfikacji algorytmu było wykorzystanie sąsiedztwa agentów wewnątrz wysp obliczeniowych. Położenie agenta wewnątrz wyspy, w przeciwieństwie do położenia na przestrzeni rozwiązań, w podstawowej wersji algorytmu rojowego nie

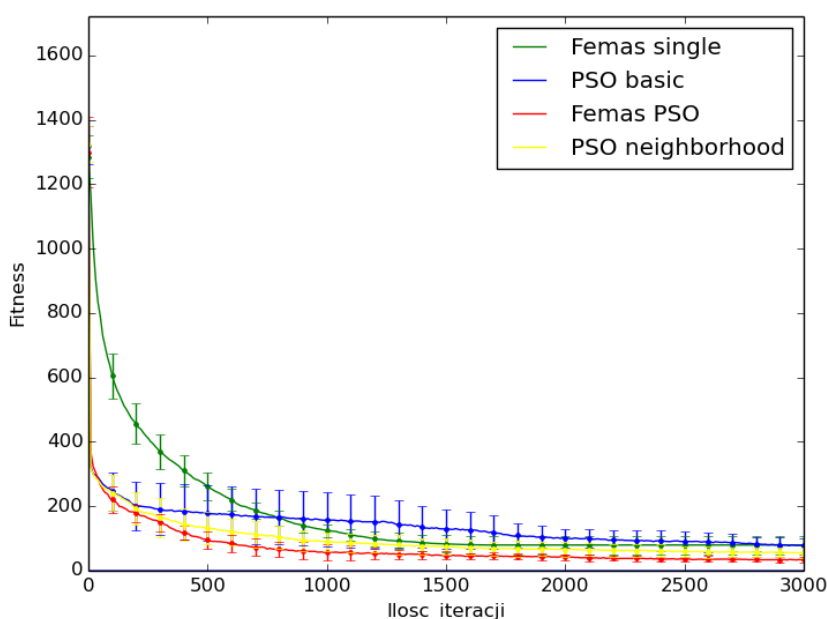
powodowało modyfikacji jego genotypu. Przez algorytmy ewolucyjne wykorzystywane jest do obsługi interakcji pomiędzy agentami, która może zaistnieć tylko w przypadku gdy agenci sąsiadują ze sobą.

Wykonana modyfikacja wykorzystywała najlepszy genotyp wśród sąsiadujących agentów i dodawała go jako kolejną składową powodującą przesunięcie się cząsteczki po przestrzeni rozwiązań. Dodatkowemu parametrowi została eksperymentalnie nadana waga równa 0,4, która skutkowała najlepszą wartością funkcji dopasowania.

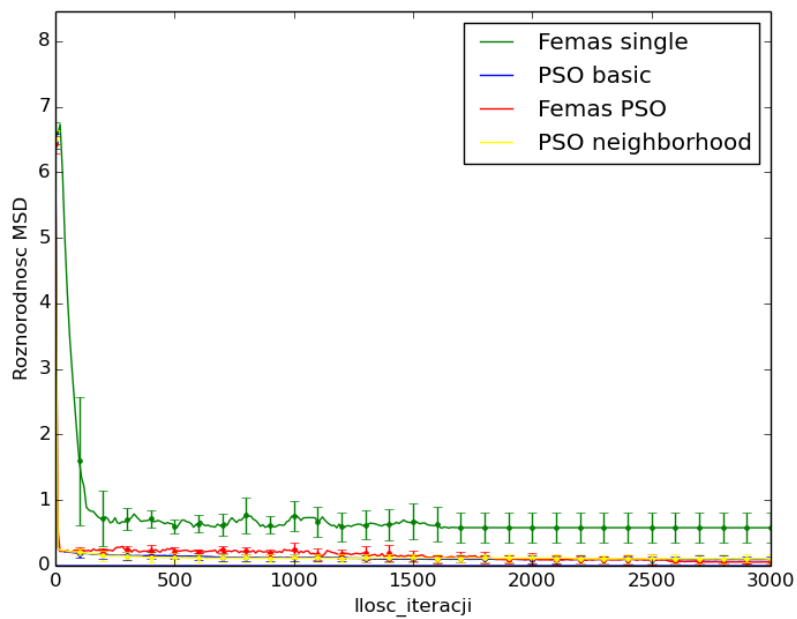
Spodziewanym efektem tej modyfikacji był nieznaczny wzrost czasu obliczeń, jednak rekompensowany przez drobną poprawę jakości wypracowanego przez populację rozwiązania. Na poniższych wykresach modyfikacja widnieje jako "PSO neighborhood".

7.2. Jedna wyspa obliczeniowa

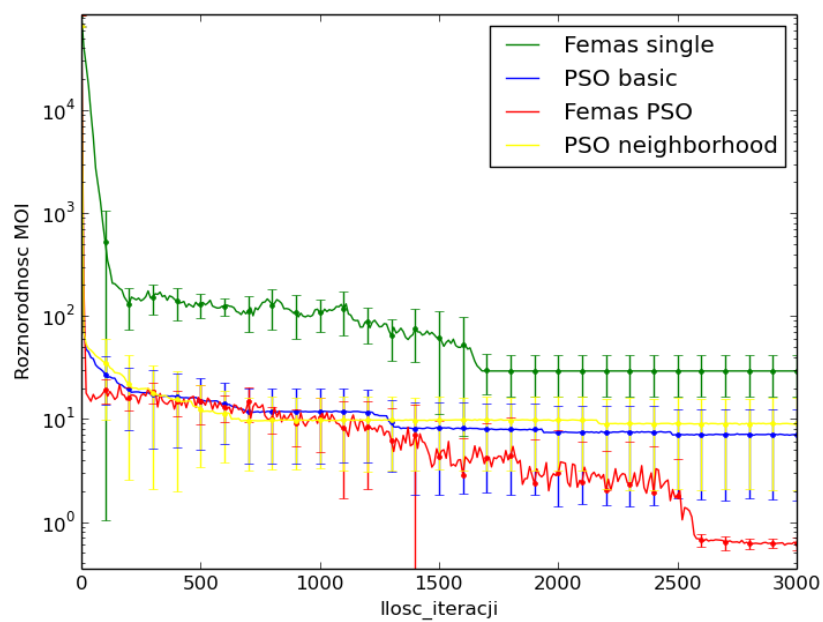
Wyresy od 7.1 do 7.4 prezentują wyniki zebrane w przypadku wykorzystania jednej wyspy obliczeniowej. Na wykresie 7.4 można zwrócić uwagę, że algorytmy ewolucyjne przez pewną ilość iteracji zmniejszają swoją populację, po czym stabilizują się na stałym poziomie. Algorytm łączący w sobie kroki ewolucyjne i rojowe również wykazuje podobne zachowanie, jednak moment stabilizacji następuje paręset iteracji później.

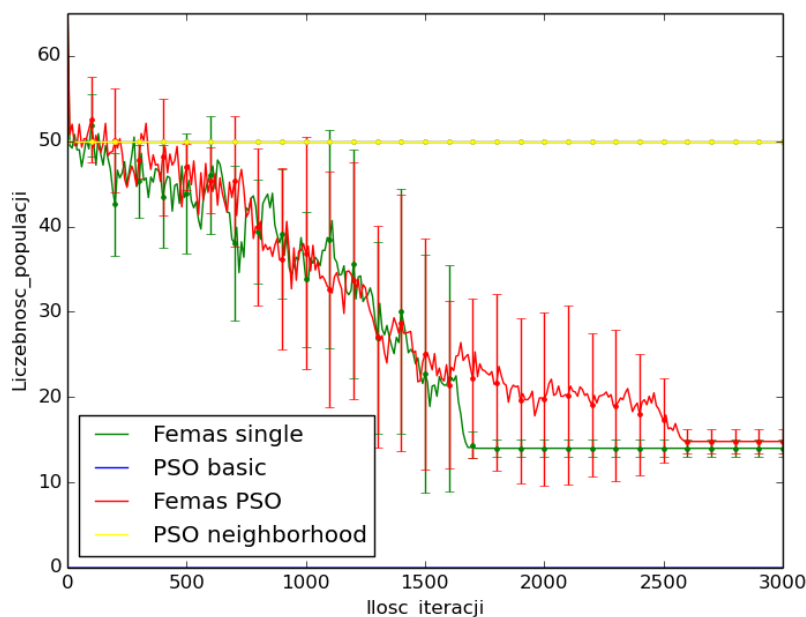
Rysunek 7.1: Porównanie dopasowania przy jednej wyspie

Rysunek 7.2: Porównanie różnorodności MSD przy jednej wyspie

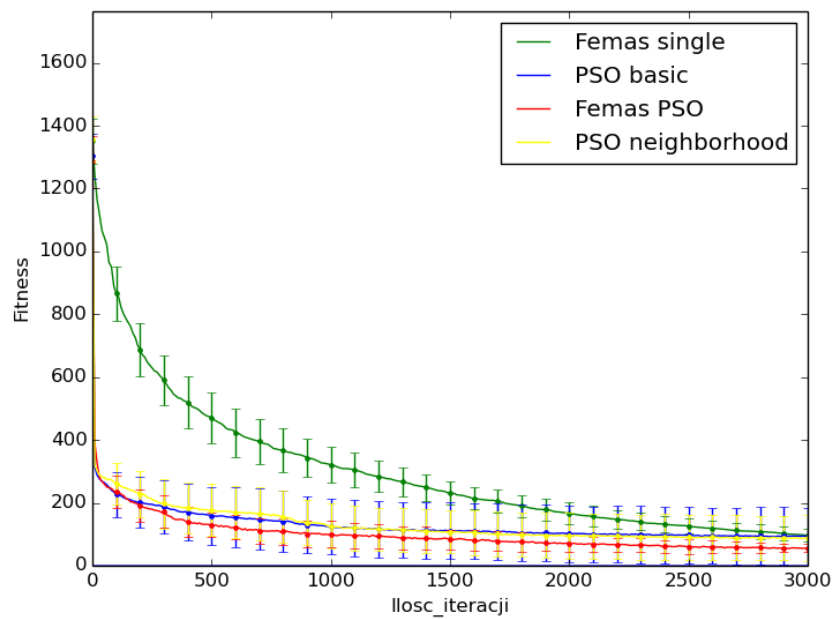
Rysunek 7.3: Porównanie różnorodności MOI przy jednej wyspie

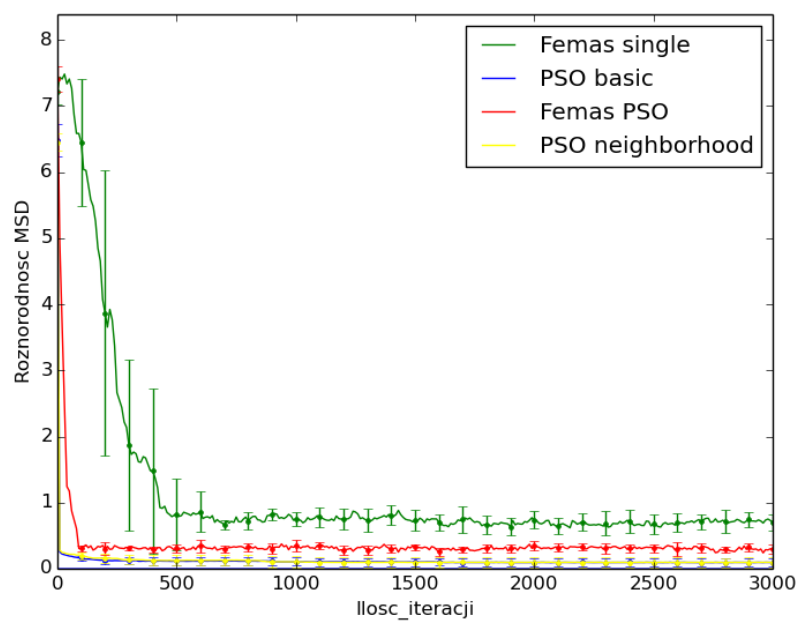
Rysunek 7.4: Porównanie liczebności przy jednej wyspie

7.3. Trzy wyspy obliczeniowe

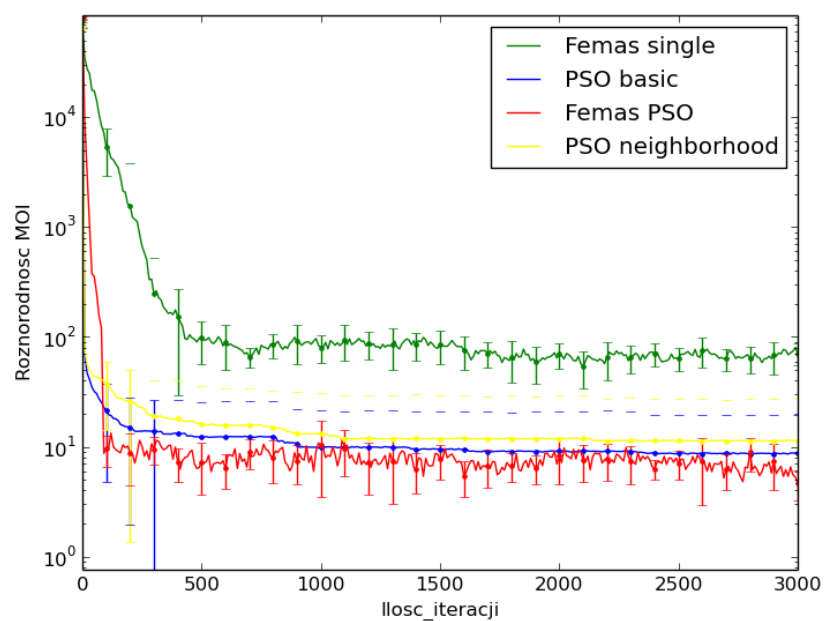
Podział populacji na trzy wyspy obliczeniowe, który można zaobserwować na wykresach 7.5, 7.6, 7.7 i 7.8, spowodował znaczące zwiększenie różnorodności populacji względem jednej wyspy obliczeniowej. Wynika to z faktu, że dzięki takiemu mechanizmowi agenci w algorytmach ewolucyjnych ewoluują w trzech bardziej hermetycznych grupach, natomiast algorytmy rojowe zachowują się jak trzy całkowicie niezależne populacje.

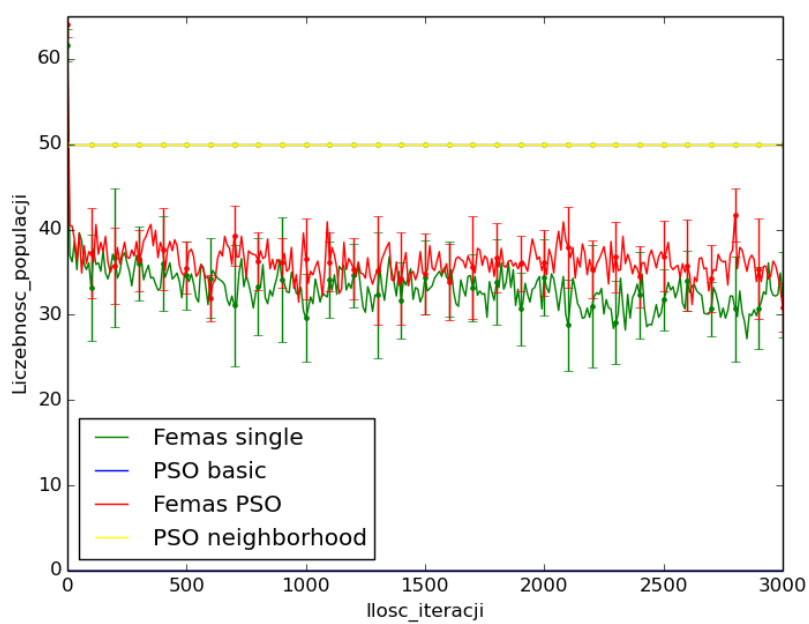
Rysunek 7.5: Porównanie dopasowania przy trzech wyspach

Rysunek 7.6: Porównanie różnorodności MSD przy trzech wyspach

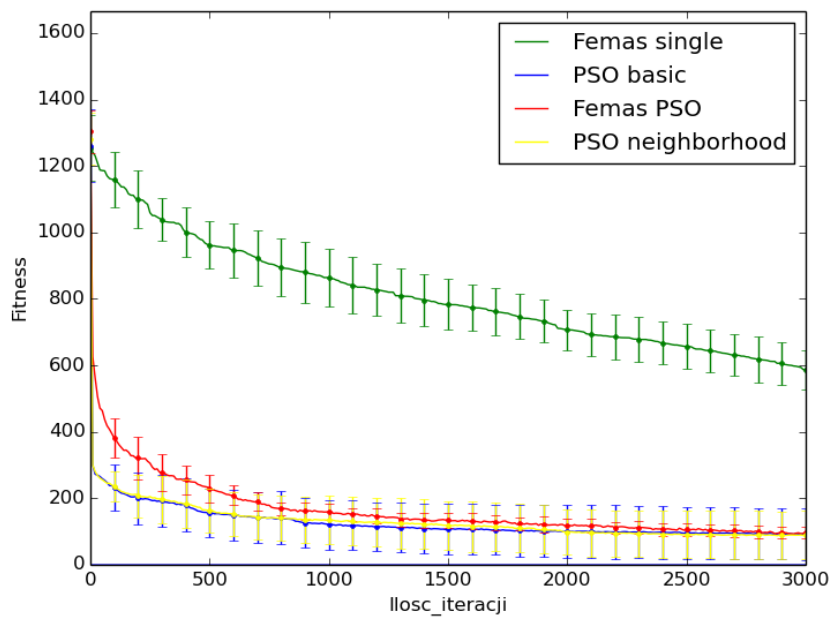
Rysunek 7.7: Porównanie różnorodności MOI przy trzech wyspach

Rysunek 7.8: Porównanie liczebności przy trzech wyspach

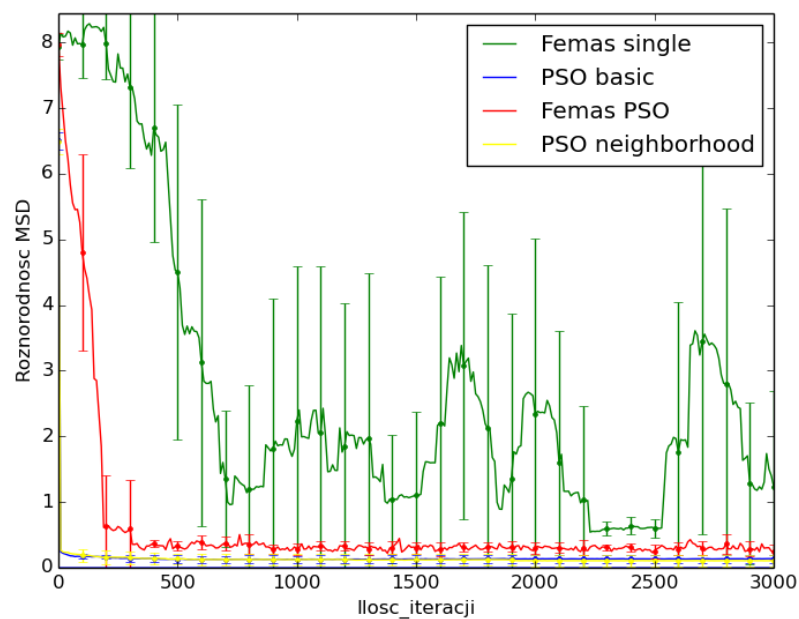
7.4. Sześć wysp obliczeniowych

Wraz ze wzrostem ilości wysp obliczeniowych nadal zwiększa się różnorodność populacji, co można zaobserwować na wykresach 7.10 i 7.11. Jednocześnie zauważalne jest pogorszenie się jakości rozwiązania podstawowego algorytmu EMAS, co obrazuje wykres 7.9.

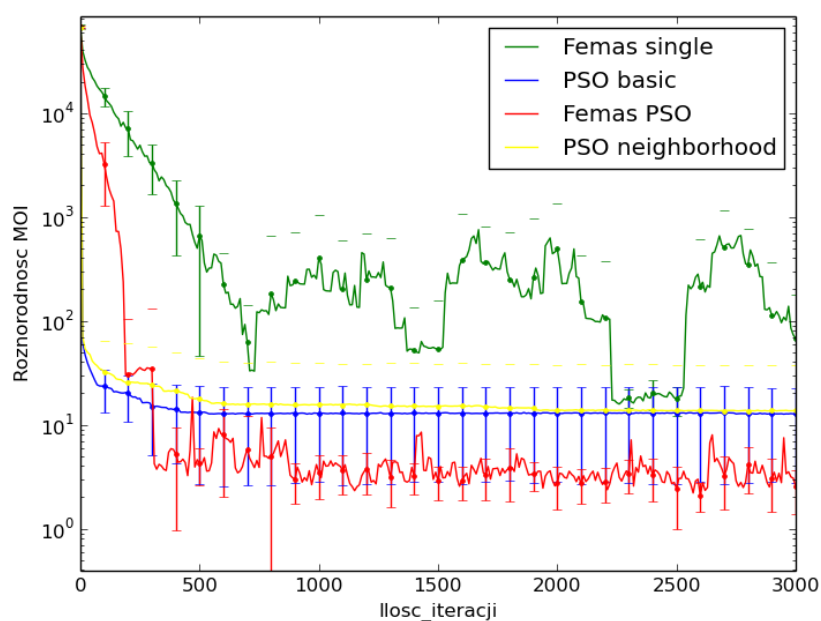

Rysunek 7.9: Porównanie dopasowania przy sześciu wyspach

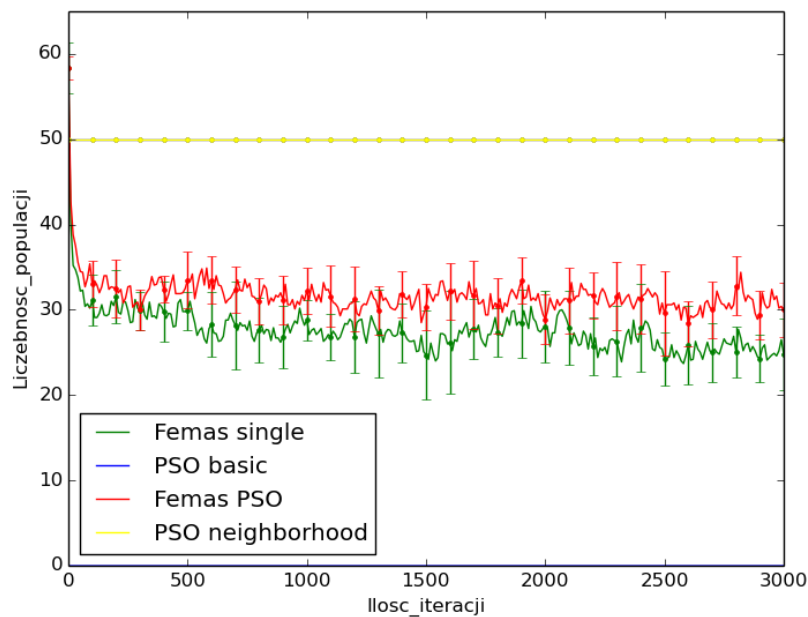

Rysunek 7.10: Porównanie różnorodności MSD przy sześciu wyspach

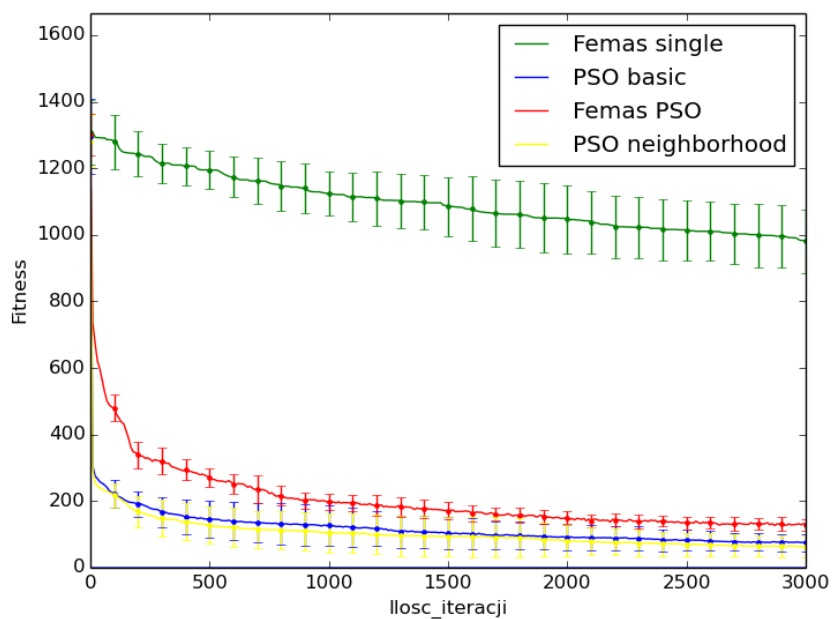
Rysunek 7.11: Porównanie różnorodności MOI przy sześciu wyspach

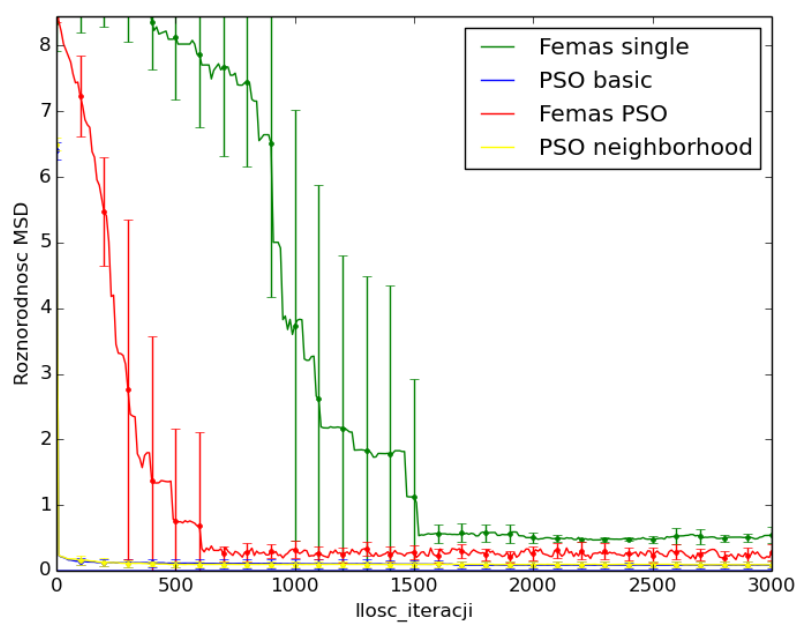
Rysunek 7.12: Porównanie liczebności przy sześciu wyspach

7.5. Dziewięć wysp obliczeniowych

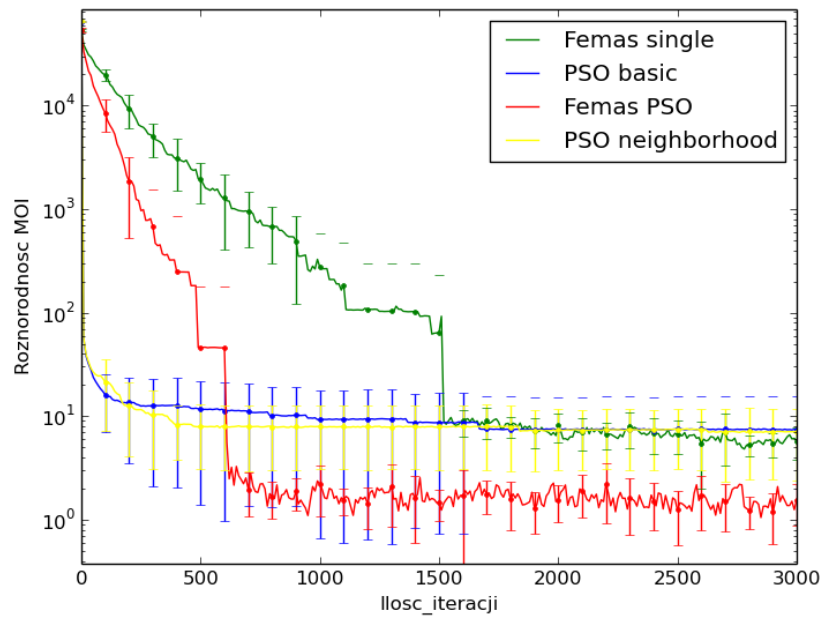
Dalsze zwiększanie ilości wysp obliczeniowych skutkuje ciągłym pogarszaniem się wyniku algorytmu EMAS i jednocześnie ciągłym wzrostem różnorodności populacji we wszystkich badanych algorytmach. Zmienianie się mierzonych wartości wraz z postępem iteracji można zaobserwować na wykresach 7.13, 7.14, 7.15 i 7.16.

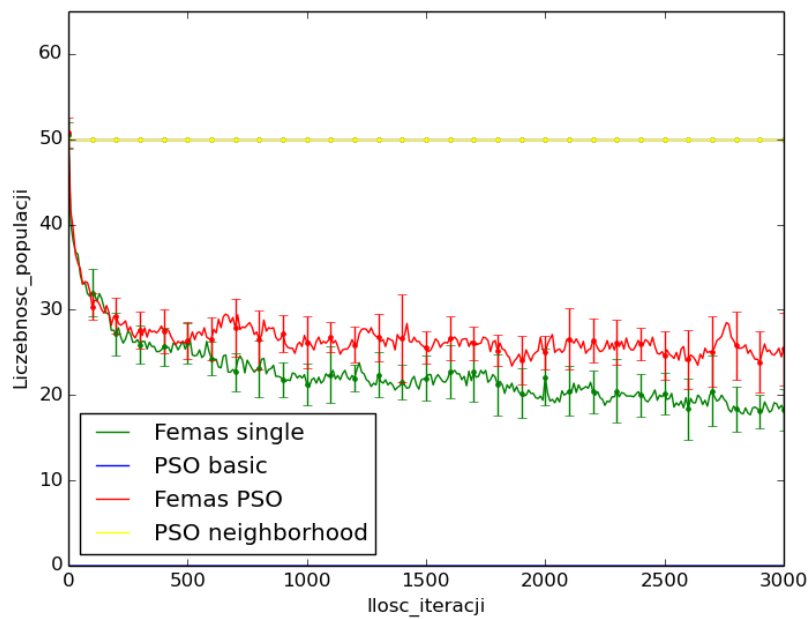
Rysunek 7.13: Porównanie dopasowania przy dziewięciu wyspach

Rysunek 7.14: Porównanie różnorodności MSD przy dziewięciu wyspach

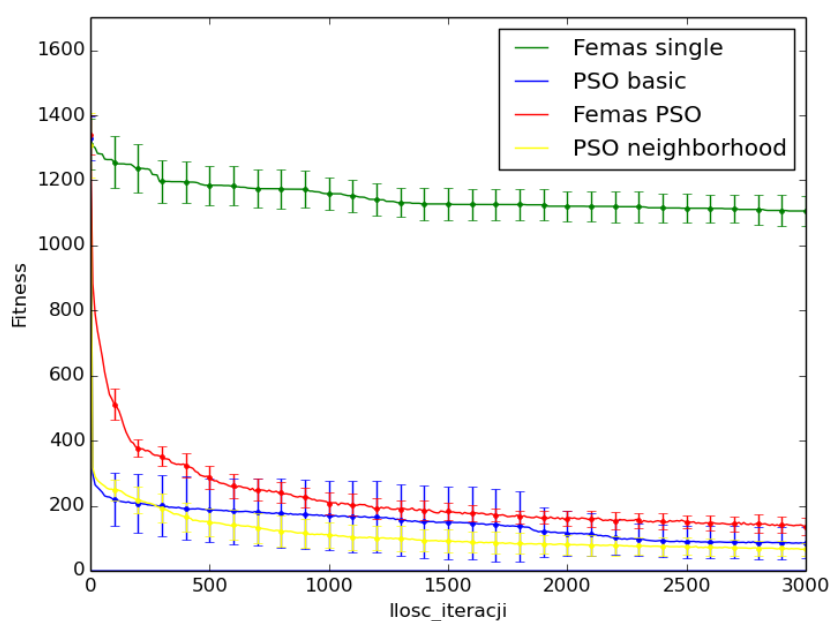
Rysunek 7.15: Porównanie różnorodności MOI przy dziewięciu wyspach

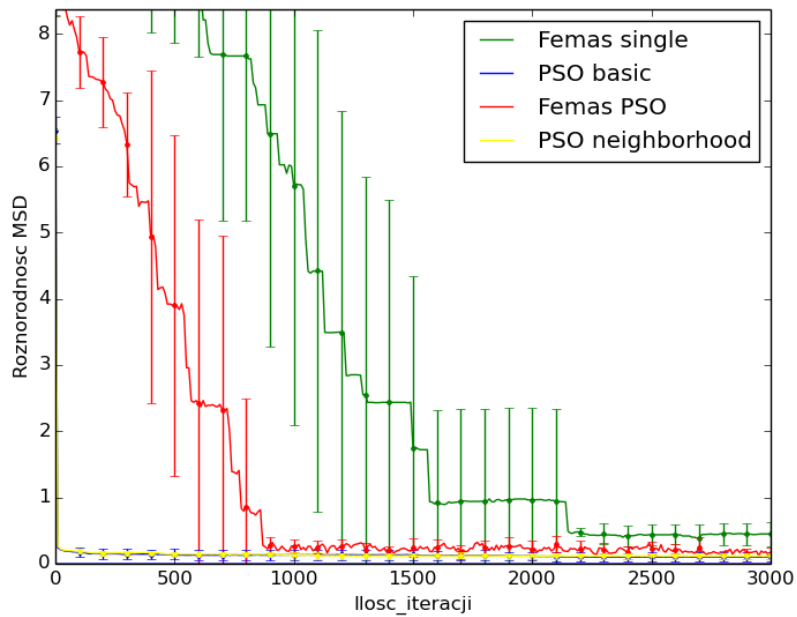
Rysunek 7.16: Porównanie liczebności przy dziewięciu wyspach

7.6. Dwanaście wysp obliczeniowych

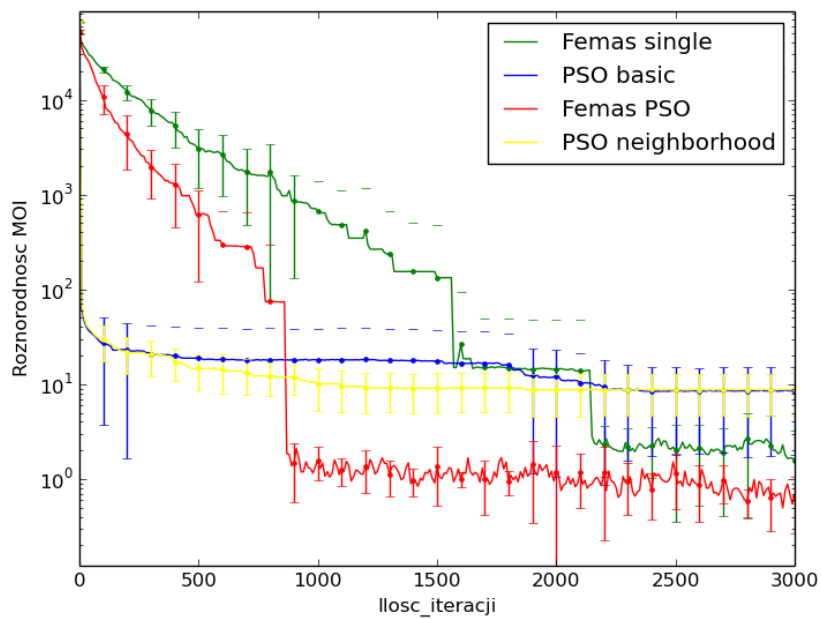
Ostatnią porównywaną ilością wysp obliczeniowych jest dwanaście, oznacza to, że na każdą z wysp przypada około 4 agentów. Dla algorytmu EMAS jest to ilość niewystarczająca do skutecznego przeprowadzenia akcji ewolucyjnych, stąd na wykresie 7.17 można zauważyć bardzo niską wartość funkcji dopasowania. Ponadto można zauważyć bardzo wysoką różnorodność (wykresy 7.6 i 7.19), a także ciągle zmieniającą liczebność populacji w przypadku algorytmów wykorzystujących operacje ewolucyjne (wykres 7.20).

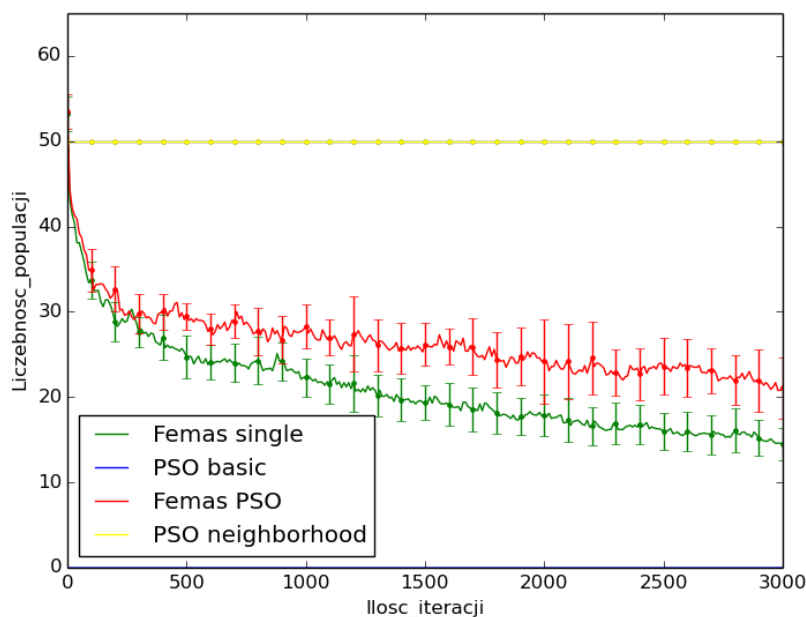
Rysunek 7.17: Porównanie dopasowania przy dwunastu wyspach

Rysunek 7.18: Porównanie różnorodności MSD przy dwunastu wyspach

Rysunek 7.19: Porównanie różnorodności MOI przy dwunastu wyspach

Rysunek 7.20: Porównanie liczebności przy dwunastu wyspach

7.7. Podsumowanie

Na wykresie 7.21 przedstawione zostały średnie czasy wykonania dla każdej z analizowanych ilości wysp obliczeniowych. Zauważalny jest narzut wynikający z migracji pomiędzy wyspami w przypadku algorytmów zawierających w sobie kroki ewolucyjne, jednak wraz ze wzrostem ilości wysp niwelowany jest on przez zmniejszenie ilości agentów na każdą wyspę a co za tym idzie zmniejszeniem ilości akcji wykonywanych.

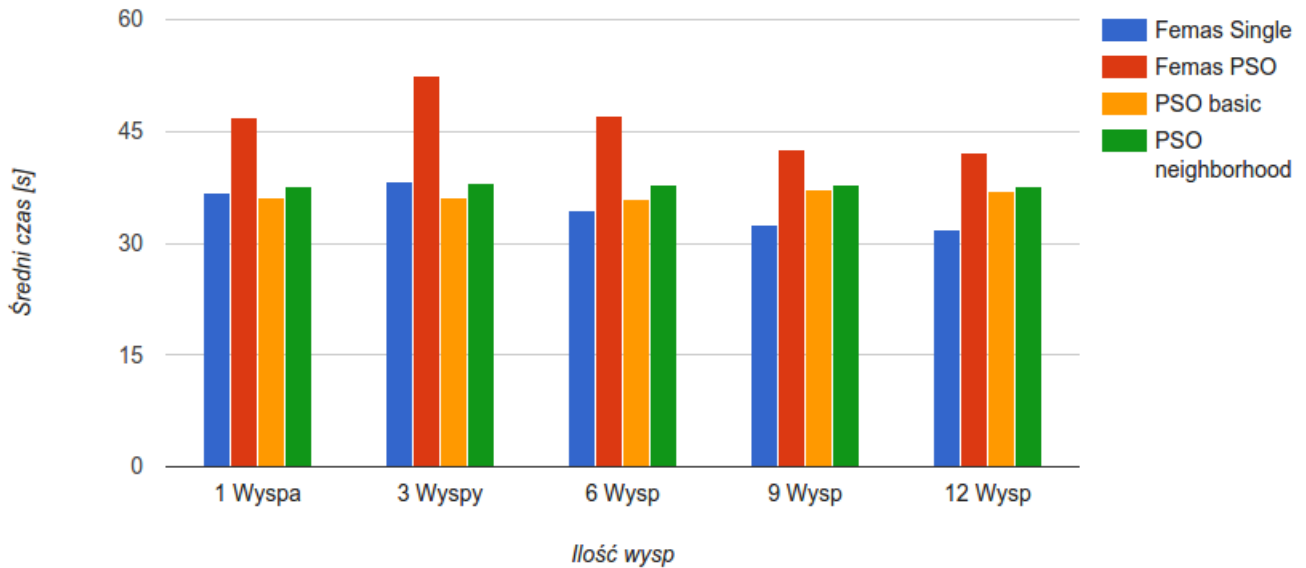
Dla algorytmów podstawowego PSO, oraz tego wykorzystujące sąsiedztwo czas obliczeń nie zmienia się znacząco w zależności od ilości wysp obliczeniowych. Spodziewanym rezultatem jest delikatnie dłuższy czas wykonywania algorytmu zawierającego dodatkowy wektor przesunięcia cząsteczki w przestrzeni rozwiązań, ponieważ wymaga to dodatkowego porównania i obliczenia na każdą cząsteczkę w każdej iteracji.

Algorytm wykorzystujący kroki algorytmu ewolucyjnego przed rojowymi zauważalnie wyróżnia się dłuższym czasem wykonania, jednak jednocześnie idzie za tym jego lepsza jakość, co można zauważyć obserwując funkcje dopasowania zamieszczone w powyższych rozdziałach. Obserwacja ta potwierdziła tezę postawioną na początku rozdziału, jakoby połączenie tych dwóch algorytmów miało skutkować lepszym rozwiązaniem kosztem czasu.

Zauważalny jest znaczący wzrost różnorodności populacji zależnie od ilości wysp obliczeniowych, jest to efekt spodziewany, którego źródłem jest rozdzielanie grup agentów od siebie i ich częściowo niezależne przeszukiwanie przestrzeni rozwiązań.

Wykorzystanie dodatkowego parametru w postaci sąsiedztwa poprawiło jakość rozwiązania przy jednoczesnym niewielkim wzroście czasu obliczeń.

Pogorszenie jakości rozwiązania algorytmu EMAS przy dużej ilości wysp jest podyktowane zbyt małą ilością agentów przypadających na każdą z wysp, co skutkowało zbyt małą ilością interakcji pomiędzy agentami aby osiągnąć pożądany efekt.

Rysunek 7.21: Porównanie czasu obliczeń

8. Podsumowanie

Wszystkie założone cele pracy, opisane w rozdziale 1.1 zostały osiągnięte. Platforma PyAgE została rozszerzona o możliwość obliczeń za pomocą algorytmów rojowych.

Został przeanalizowany szereg konfiguracji i rozszerzeń algorytmu roju cząstek. Szczegółowe wyniki porównujące jakość zaimplementowanego algorytmu pod kątem różnych jego modyfikacji znajdują się w rozdziale 6.

Spośród sprawdzanych rozwiązań zostało wybrane dające najlepszą wartość dopasowania, a następnie porównane z istniejącą implementacją algorytmu EMAS. Aby w pełni wykorzystać platformę obliczeniową zostały wykonane modyfikacje algorytmu roju cząstek w oparciu o elementy przez nią dostarczane. W rozdziale 7 znajduje się porównanie jakości rozwiązań otrzymywanych poprzez wykorzystanie takich modyfikacji.

8.1. Zalety wykorzystania algorytmu roju cząstek

Jak można zaobserwować na podstawie danych przedstawionych w rozdziale 7, algorytm PSO radzi sobie nie gorzej niż algorytm ewolucyjny. Zdecydowaną zaletą badanego rozwiązania jest ilość iteracji w jakiej algorytm rojowy osiąga zadowalającą wartość funkcji dopasowania.

Już w momencie pięćsetnej iteracji wartość dopasowania dla rozwiązania jest satysfakcjonująca, co pozwala na szybkie prototypowanie przy rozwiązywaniu bardziej skomplikowanych problemów. Z drugiej jednak strony wraz z postępem obliczeń wzrost jakości nie jest już tak szybki, a po około dwóch tysiącach iteracji zaczyna utrzymywać się na stałym poziomie.

Wykorzystywanie rozwiązań dostarczonych przez platformę PyAgE, jak również połączenie algorytmów rojowego z ewolucyjnym dało pozytywny skutek. Rozszerzenie wiedzy agenta będącego cząsteczką roju o wiedzę na temat rozwiązania wypracowanego przez jego sąsiadów i dodanie najlepszego z nich jako wektora składowego pozwoliło na skuteczne konkurowanie z rozwiązaniami wypracowywanymi przez algorytm EMAS. Nawet z postępem iteracji jakość rozwiązania opracowywana przez rój jest przynajmniej równie dobra jak w przypadku ewoluującej populacji.

Wykonywanie przez każdego agenta na początku każdego kroku elementów algorytmu ewolucyjnego, a następnie rojowego spowodowało wzrost czasu, jednak pozwoliło na opracowywanie najlepszych rozwiązań. Połączenie algorytmów pozwala na osiągnięcie takiej wartości funkcji

dopasowania w pięćsetnej iteracji, jaka przez podstawowe algorytmy EMAS i PSO osiągnęta jest w momencie dwóch tysięcy.

Pozytywny wpływ zachowań rojowych objawia się również wykorzystując większą liczbę wysp obliczeniowych przy jednoczesnym zachowaniu liczebności populacji. Algorytmy wykorzystujące mechanizmy roju zdecydowanie lepiej rozwiązują zadany problem, jednak wynika to z charakterystyki algorytmu, w którym cząsteczki nadal w pewnym stopniu opierają się o wiedzę całej populacji.

8.2. Możliwy rozwój

Wykonane analizy skuteczności algorytmu roju cząstek wykazały, że wykorzystanie wieloagentowej platformy do implementacji algorytmów rojowych daje wyniki mogące konkurować z algorytmami ewolucyjnymi.

Algorytm roju cząstek jest algorytmem wielokrotnie opisywanym w literaturze, dlatego jego użycie jako potwierdzenia tezy wykorzystania platformy do zaimplementowania algorytmów rojowych było oczywistym wyborem.

Inteligencja stadna jest szeroko rozwijaną koncepcją, o czym świadczyć może długa i ciągle rozszerzająca się lista algorytmów inspirowanych naturą [28]. Dzięki prostemu interfejsowi dostarczanemu przez platformę jak i prostym mechanizmom konfigurowania i testowania rozwiązań możliwe jest szybkie sprawdzanie skuteczności nowych algorytmów.

Bibliografia

- [1] C. W. Reynolds *Flocks, Herds, and Schools: A Distributed Behavioral Model*. Computer Graphics, 21(4), Lipiec 1987, str. 25-34
- [2] G. Beni, J. Wang *Swarm Intelligence in Cellular Robotic Systems*. NATO Advanced Workshop on Robots and Biological Systems, Włochy, Lipiec 1989
- [3] J. Kennedy, R. Eberhart *Particle Swarm Optimization*. Proceedings of IEEE International Conference on Neural Networks IV, 1995, str. 1942–1948
- [4] D. Karaboga *An Idea Based On Honey Bee Swarm for Numerical Optimization*. Technical Report-TR06, Erciyes University, Engineering Faculty, Computer Engineering Department, Turcja, 2005
- [5] D.T. Pham, A. Ghanbarzadeh, E. Koç, S. Otri, S. Rahim, M. Zaidi *The Bees Algorithm – A Novel Tool for Complex Optimisation Problems*. Technical Note, Manufacturing Engineering Centre, Cardiff University, Wielka Brytania, 2005
- [6] X. Hu, J. Zhang, Y. Li *Orthogonal methods based ant colony search for solving continuous optimization problems*. Journal of Computer Science and Technology, Springer, Styczeń 2008, str. 2-28
- [7] M. Dorigo, L.M. Gambardella *Ant Colony System : A Cooperative Learning Approach to the Traveling Salesman Problem*. IEEE Transactions on Evolutionary Computation, 1997, str. 53-66
- [8] S. Mirjalili *The Ant Lion Optimizer*. Advances in Engineering Software 83, 2015, str. 80–98.
- [9] P.N. Suganthan *Particle swarm optimiser with neighbourhood operator*. Evolutionary Computation, IEEE, Washington, 1999
- [10] M. Clerc *Standard Particle Swarm Optimisation*. HAL open access archive, 2012
- [11] Y. Shi, R.C. Eberhart *Parameter selection in particle swarm optimization*. Evolutionary Computation, IEEE, Washington, 1999 Proceedings of Evolutionary Programming VII (EP98), 1998
- [12] R.C. Eberhart, Y. Shi *Comparing inertia weights and constriction factors in particle swarm optimization*. Proceedings of the Congress on Evolutionary Computation 1, 2000

- [13] G.E.P. Box *Evolutionary operation: A method for increasing industrial productivity*. Appl. Statistics, vol. VI, no.2, 1957, str. 81–101
- [14] J. H. Holland *Adaptation in Natural and Artificial Systems*. University of Michigan Press, Ann Arbor, 1975
- [15] A. Byrski, R. Dreżewski, M. Kisiel-Dorohinicki, L. Siwik *Evolutionary Multi-Agent Systems*. AGH University of Science and Technology, 2012
<https://age.iisg.agh.edu.pl/emas/emas.html>.
- [16] K. Cetnarowicz, M. Kisiel-Dorohinicki, E. Nawarecki *The application of evolution process in multi-agent world (MAW) to the prediction system*. M. Tokoro, editor, Proc. of the 2nd Int. Conf. on Multi-Agent Systems (ICMAS'96). AAAI Press, 1996
- [17] A. Byrski, R. Dreżewski, L. Siwik, M. Kisiel-Dorohinicki *Evolutionary multiagent systems*. The Knowledge Engineering Review, 2013
- [18] M. Kisiel-Dorohinicki *Agent-oriented model of simulated evolution*. In William I. Grosky and Frantisek Plasil, editors, SofSem 2002: Theory and Practice of Informatics, volume 2540 of LNCS. Springer-Verlag, 2002.
- [19] Wikimedia Commons *Rastrigin function*.
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rastrigin_function.png.
- [20] M. Kisiel-Dorohinicki *Agentowe architektury populacyjnych systemów inteligencji obliczeniowej*. Rozprawy monograficzne 269, Wydawnictwo AGH, Kraków, 2013
- [21] S. Franklin, A. Graesser *Is it an agent or just a program?: A taxonomy for antonomous agents..* Intelligent Agents III vol. 1193, LNAI. Springer-Verlag, 1997
- [22] M. Wooldridge *Agent-based Software Engineering..* IEEE Trans. on Software Engineering, vol. 144, no. 1, 1997
- [23] M. Kaziród, W. Korczynski, A. Byrski. *Agent-oriented computing platform in python..* Web Intelligence (WI) and Intelligent Agent Technologies (IAT), 2014 IEEE/WIC/ACM International Joint Conferences on, vol. 3, pages 365-372. IEEE, 2014
- [24] L. A. Rastrigin *Systems of extremal control..* Nauka, Moskwa, 1974
- [25] H. Mühlenbein, D. Schomisch, J. Born *The Parallel Genetic Algorithm as Function Optimizer..* Parallel Computing, 17, 1991
- [26] M. Kisiel-Dorohinicki *Evolutionary multi-agent systems in non-stationary environments*. Computer Science 14, 2013

-
- [27] R. W. Morrison, K. A. D. Jong *Measurement of Population Diversity. In: Artificial Evolution. 5th Int. Conf., Evolution Artificielle, EA 2001, P. Collet, et al., eds., LNCS, vol. 2310, Springer, 2002*
- [28] I. Fister, X.S. Yang, J. Brest, D. Fister *A Brief Review of Nature-Inspired Algorithms for Optimization. Elektrotehniski Vestnik, 80 , 2013*